

وینه‌ی هونهری له شیعره‌کانی (موئه‌یه‌د ته‌یب)دا

عبدالسلام احمد فخری^{1*} و حسین غازی کاک امین²

¹ پشکا زمانێ کوردی، کۆلیژا پەروەردە، زانکویا سەڵاحەدین، هەرێما کوردستانێ – عێراق. (Abdulsalam.Fakhri@su.edu.krd)

² پشکا زمانێ کوردی، کۆلیژا پەروەردە، زانکویا سەڵاحەدین، هەرێما کوردستانێ – عێراق. (Hussein.kakamin@su.edu.krd)

تاریخ الاستلام: 2025/05/2025 تاریخ القبول: 2025/08/2025 تاریخ النشر: 2025/09/2025 <https://doi.org/10.26436/hjuoz.2025.13.3.1655>

پوخته:

ئەم لیکۆلێنەمۆیه هەڵدەدات وینە‌ی شاعیری هاوچەرخێ کورد (موئه‌یه‌د ته‌یب) به‌ خوێنەرانی بناسینێت، لە‌رووی بە‌کارهێنانی وینە‌ی شاعیری و ئە‌و جۆره وینە‌یانی که‌ لە‌ناو شیعره‌که‌یدا به‌رجه‌سته‌کردوه، ئە‌م لیکۆلێنەمۆیه له‌ چە‌ند ته‌مۆریک پیکدیت که‌ سه‌ره‌تا به‌ ناساندنی وینە‌ی شاعیری ده‌ستی پێ‌کردوه و پاشان سه‌رچاوه و گه‌رنگی و جۆره‌کانی وینە‌ی شاعیری خراسته‌وه‌ روو، له‌‌ه‌وای ئە‌مه‌شه‌دا باس له‌ چە‌ندین وینە‌ی شاعیری کراوه، وه‌ک: (وینە‌ی شاعیری تاک، وینە‌ی شاعیری لێ‌کدراو، وینە‌ی شاعیری گشتی، وینە‌ی چه‌سپاو، وینە‌ی جولاو، وینە‌ی هه‌ستی بێ‌نین، وینە‌ی هه‌ستی بێ‌ستن، وینە‌ی هه‌ستی بۆ‌نکردن، وینە‌ی هه‌ستی تامکرن، وینە‌ی هه‌ستی ده‌ست لێ‌دان، وینە‌ی لێ‌کچواندن، وینە‌ی خواستن، وینە‌ی خوازه، وینە‌ی درکه)، بۆ‌ هه‌ر یه‌کێک له‌م وینە‌یانه له‌سه‌ره‌تادا لایه‌نی تیۆری خراوته‌وه‌ روو، پاشان وه‌ک لایه‌نی پراکتیکیش بۆ‌ هه‌ر یه‌ک له‌م وینە‌یانه‌ی باسکران، سێ‌ دانه نمونه‌ی شاعیری هاوچەرخێ خۆمان هێ‌نراون، وینە‌ی شاعیری نوێ‌نهری بیرۆکه‌ی شاعیره، ئە‌م بیرۆکه‌یه‌ش ده‌کریت له‌ کۆمه‌ڵگا و مر‌بگیریت، یان له‌ رووداوێک یان له‌ به‌سه‌ر هاتێک یانیش له‌ دیمه‌نێک، شاعیر بۆ‌ ده‌ربڕینی ئە‌م هه‌ستانه به‌ شاعر، وه‌ک وینە‌ی شاعیری پێ‌وایستی به‌مۆیه که‌ چۆن بتوانیت ئە‌م هه‌سته بخاته‌ ئێ‌ر قالیکی ئە‌ده‌بی، شاعیری هه‌لبژێردراومان (موئه‌یه‌د ته‌یب) سه‌رکه‌وتوو بووه له‌ چۆنییه‌تی به‌ هونهر کردنی وینە‌ی شاعیری، له‌ گه‌یهاندنی هه‌ست و سۆز و په‌یامه‌که‌ش ده‌ست بآلایه‌کی فراوانی هه‌بووه، وینە‌ی شاعیری ناسنامه‌ی شاعیر که‌ ده‌به‌خشێته‌ وه‌رگه‌ران، و خوێنەرانی‌ش به‌‌ه‌وای وه‌لامی هه‌ستی خۆیان ده‌گه‌ڕێ‌ن له‌ناو شیعره‌که‌دا.

وشه‌ی سه‌ره‌کی: وینە‌ی هونهری، وینە‌ی چه‌سپاو و جولاو، وینە‌ی هه‌ست، وینە‌ی روونبێ‌ژی.

پێ‌شه‌کی

ده‌قی شاعیری به‌چە‌ند که‌سه‌ته‌یه‌ک بارگاوی کراوه، یه‌کێک له‌و که‌سه‌تانه وینە‌ی هونهریه، ئە‌م وینە‌یه‌ رو‌لێ سه‌ره‌کی هه‌یه‌ بۆ‌ دروستکردنی کاریه‌گری له‌لایه‌ن شاعیره‌وه‌ بۆ‌ خوێنەر، شاعیران له‌ گشت قوناغ وینە‌ی شاعیریان به‌کارهێ‌ناوه‌ به‌لام له‌ قوناغی هاوچەرخدا وینە‌ی شاعیری به‌شێ‌وه‌یه‌کی دیار بالی خۆی به‌سه‌ر شته‌کان ده‌سه‌پینێت.

پرسیاری لیکۆلێنە‌وه:

- ده‌کریت پێ‌شه‌کی به‌ چە‌ند پرسیاریکه‌وه‌ ده‌ست پێ‌یکات، وه‌ک:
- ئایا له‌ روانگه‌ی به‌کارهێ‌نانی وینە‌وه‌ هه‌موو شاعیری‌ک ده‌بنه‌ شاعیر؟
- ئایا نیگه‌رکێش سه‌نگی به‌هێ‌زتره‌ یان شاعیریکی وینە‌کێش؟
- چۆن وینە‌ی هونهری سه‌نگی به‌‌دیاردکه‌وت؟
- ئایا وینە‌ی شاعیری به‌‌پێ‌ی سه‌رده‌مه‌کان هه‌یچ گۆره‌نکای به‌سه‌ریدا هاتوه‌؟

ناونیشانی لیکۆلێنە‌وه: ئە‌م لیکۆلێنە‌مۆیه به‌‌ناونیشانی (وینە‌ی هونهری له‌ شیعره‌کانی (موئه‌یه‌د ته‌یب)دا.

- **بایه‌خی لیکۆلێنە‌وه:** بایه‌خی ئە‌م لیکۆلێنە‌مۆیه له‌‌ه‌دایه‌ خوێنەرانی زیاتر ئاشنای شاعیری موئه‌یه‌د ته‌یب بن، و هه‌ڵدراوه‌ زۆرت‌رین نمونه‌ی شاعیری و زۆرت‌رین سه‌رچاوه‌ به‌کارهێ‌نریت.

- **پێ‌کهاته‌ی لیکۆلێنە‌وه:** ئە‌م لیکۆلێنە‌مۆیه له‌ چوار ته‌مۆری سه‌ره‌کی پیکدیت، ئە‌ویش وینە‌ی شاعیری به‌‌پێ‌ی پێ‌کهاتن و وینە‌ی شاعیری به‌‌پێ‌ی چه‌سپاو و جولاو و وینە‌ی شاعیری به‌‌پێ‌ی هه‌سته‌کان و جۆره‌کانی وینە‌ی هونهری له‌‌رووی روونبێ‌زیه‌وه‌.

- **سنووری لیکۆلێنە‌وه:** ئە‌م لیکۆلێنە‌مۆیه به‌ تابه‌ت په‌یوه‌سته‌کراوه‌ به‌ شاعیری (موئه‌یه‌د ته‌یب)، کار له‌سه‌ر هه‌شت دیوانی کراوه‌.

- **نامانجی لیکۆلێنە‌وه:** مه‌به‌ست له‌م لیکۆلێنە‌مۆیه ئە‌مۆیه که‌ خوێنەر ئاشناییت هه‌بوونی وینە‌ی جۆراوجۆری شاعیری، که‌ له‌لایه‌ن شاعیر (موئه‌یه‌د ته‌یب) له‌ به‌کارهێ‌نراون، خوێنەر به‌م وینە‌ هونهریه‌یانه زیاتر ئاشنای شیعره‌که‌ ده‌بێ‌ته‌وه‌.

- **رێ‌بازی لیکۆلێنە‌وه:** ئێ‌مه‌ لێ‌رده‌ا هه‌رسێ‌ رێ‌بازی (وه‌سفی - شیکاری)مان به‌کارهێ‌ناوه‌.

* فە‌کۆله‌ری به‌رپرس.

۱.۱. جهمک و زاراوه‌ی وینه‌ی هونه‌ری:

وینە یەکیکە لە بنهما سەرەکییەکانی شیعەر، هەموو شیعەریک جووڕە وینەیەک لە ئامیزێ خۆی دەرگرت، لەرێی وینەو پۆ دەچنە ناو ناخی دەرە شیعەرییەکەو و لە چێژ و جوانی شیعەرەکە دەرگەین و بابەتیکمان بۆ پوون دەرکاتو، یاخود دیمەنیکمان بۆ بەرچەستەدەکات. وینە وەک دڵە لەلەشی مروڤدا سەبارەت بەشیعەر، وینەی شیعری بیهەیک لە گەرنترین رەگەزەکانی شیعری هاوچەرخێ ئەرمان دادەنریت، ((وینەی شیعری(الصورة الشعرية)، هەندێ جار پێی دڵپێن ((وینەی هونەری، بەلام وینەی هونەری فرەلایەن و فراوانترە، هەموو هونەرمان دەرگرتو،)) (عەلی، ٢٠١٦، ١١٢). و لە پووی زاراوییهو (زاراوهی وینە (image) لە وشە (imagination) وەرگیراو، کە مانای ئێندیشه دەرگەین،)) (کاکل، ٢٠٠٩، ٦). هەر وەها ((وشە ئینگلیزی imagination لە وشە (imaginato) ی لاتینی وەرگیراو و بەرامبەری لە یونانیدا pnantasia و راستەوخۆ وشە ئینگلیزی fancy لێ وەرگیراو، کەواتە وشە imagination بەواتای خەیاڵ دێت، لەیونانیش (pnantasia) بە واتای خەیاڵ دێت،)) (عەسی، ٢٠٠٩، ١٩).

هەرچەندمش که زاراوهی ((”الصورة” له عەرمبیدا، بەینی چوارچێوهی بەکارهێنانەکی واتایەکی تری ھەمیه، که نزیکه له شێوهی ”الشکل”وه، که ئهمهش دهمکرت ھاوواتای بیت))، (احمد، ۲۰۲۲، ۸). له زمانی فارسیدا ((زاراوهی(صوری خیال) واتە(وێنەى خەيالى) بەکاردههێنن))، (سالح، ۲۰۱۱، ۸). له زمانی کوردیدا زاراوهی وێنه له فەرھەنگی (هەبنانەبۆرێنە)دا بەم شێوەیە ھاتووه: ((وھکو، لەچەشن، شەکل، ئەسک))، (شەرفکەندی، ۱۳۶۹، ۹۳۳). ھەروەھا ((لە فەرھەنگی زانکۆیی «جاف»دا بەرامبەر بە وشەى «image» وشەى «رەووخسار، شێو، وێنەى مێشک، دیمەن، ئێنەنیشە»بەکارهێنراوه))، (گەردى، ۲۰۱۸، ۳۰۵). شایەنى باسە که((له ھەر وێنەیکەدا ئۆژیکە ھەمیه که یەمکەتی وێنەکان ئێپاریزێ))، (رەزا، ۲۰۰۷، ۵۶). لەگەڵ ئەمەشدا((وێنەى شیعەری وێنەگەلیکە له خەيالىدانی شاعیردا دروست دەبێت و دەخزێتە نێو دەقی شیعەریهوه بێگومان دروستبونى ئهم وێنانەش پەيوەستە بە بەکارهێنانى ھونەرەکانى رومانئێزبێهوه))، (عەبدوللا، کانیو بەکر و ئەوانێتر، ۲۰۲۱، ۲). ئهم وێنەیه سەرمانا لەنێو خەيالى شاعیردا دەسورێتەوه، پاشان شاعیر ھەڵدەدات که بە چ شێوێک بێخاتە نێو قالیەکی ھونەری.

٢.١. ییناسه‌کانی وینه‌ی هونهری:

شاعر له کومه له بنياتیک پندکښت، يهکک لهو بنياته
 گرنگانه که شاعيران زور گرنگيان برتبييه له وينه شيعرى
 چونکه وينه شتيکى لاومکى نبييه که شاعير بتوانيت خوى لئ
 بهووربگريت، محمد غنيمى هلال پښى وايه که ((رووحى
 شيعر وينه))، (هلال، ۱۹۹۷، ۳۴۴). ئههش ئهه دمگه ميټيت
 که گيانى شيعر مکه برتبييه له وينه، چونکه ((شعر بخو وينه و
 وينه زى ژ خيالو هوز انفانى و ژ دورهيلئ هوز انفان تيدا دژيت
 دهيت همرگرتن و فه هاندن))، (بامهرنى، ۲۰۱۴، ۱۷۱).
 جياوازي بهکارهينانى وينه ((له شيعرى کلاسيکدا، وينه
 شيعرى زياتر له روانگه هونهرمکانى رهوانبيژييهوه سميرى
 کراوه))، (عبداللا، ۲۰۲۲، ۲۳). واته ئههکاته زورتر بايهخ

به هونەری ڕهوانبێژی دراوه، به‌لام))له شیعری نوێدا وینه و وشه هه‌ن که له‌ئێو شاعیره جیاوازمکندا دووباره ده‌نبه‌وه و شه‌وێکی به‌رزیا ن هه‌یه، هه‌ندیک جار وینه‌یه‌ک له به‌ر هه‌میک یان شه‌عێکدا به راده‌یه‌ک دووباره ده‌بێته‌وه که خۆنهر هه‌ستیکێ تایه‌تی به‌رامبه‌ری هه‌بێت))، (ذوالفقاری-امیدعلی، ۱۳۹۲، ۱۹۷). به‌یانی نی‌مه نهم وینه‌یه‌ی که له‌لاین شاعیره‌وه درووسته‌مکرتن، ئه‌نجامی ئه‌وه‌یه که له‌ژێر کاریگه‌ری باره‌وه‌خێکدا به‌وه و به‌وه‌ته هۆی درووستکردنی وینه‌یه‌کی شه‌عری.

ناشکرایه که وښه‌ی هونړی به‌ها و هیزی خوی به‌ده‌قی
شعیری دمه‌خښت، به‌و پښه‌ی که شاعر به‌ی ئو ناتوانیت
راست‌گویت یاخود ناتوانیت دهر برین له‌خودی دهر وونی شاعیر
بکات، ئه‌مه‌ش واده‌مکات که ئه‌م وښه‌ی هونړی به‌یه هله‌دستیت به
کښانی کوم‌لنیک باره‌دوخ که په‌یوه‌سته به هه‌ستی شاعیر مکه،
چونکه یو شاعیر وښه: ((گه‌وه‌ر و گیان و جه‌سته‌ی شاعر))،
(ربیع- أبو العدوس، ۲۰۱۷، ۱۶۴). هه‌روه‌ا (د. جابر
العصفور) پنی وایه که وښه: ((به‌ره‌می چالاک‌ی خه‌یالیبه که
ته‌نیا له‌ گواسته‌وه‌ی سه‌روه‌ت و سامان ناوه‌ستیت، به‌لکو
به‌دور‌زینوه‌ی په‌یوه‌ندیبه به‌ره‌متیبه‌کانی نیوانیان و دووباره
دار شته‌میان دوه‌له‌م‌ه‌ند دیت، به‌شویم‌یک که یارمه‌تیده به‌و
خسته‌رووی ماناکه به‌ شویم‌یک‌ی گونجاو))، (الحربی، ۲۰۲۱،
۱۲). وښه‌ی شعیری به‌پی ئینسایکلوپیدیای بریتانیا وښه‌ی
شعیری بریتیه له‌((زمانی هه‌ستیار و خواز می که له‌ شاعر دا
به‌کارده‌ه‌نریت))، (Andreeva, 2020, 141). هه‌روه‌ا((
(سی، دی، لويس) ده‌لئت: ((وښه‌ی به‌وشه، وه‌سف و خواز مو
لنیک‌وونش وښه پیک دیت، یان ده‌توانرئ، به‌ دهر برینیک یان
رسته‌یک‌ی ئارایشت کړاو ئاراسته بکړ))، (ئهمین، ۲۰۰۲،
۱۶).

به هۆی وێنهی شیعرییهوه دهکریت تابلۆش درووستبکریت جارێک بن جۆنسۆن وتی: ((شیعەر وێنهیکی قسهکههره، و وێنesh شیعریکی بێدنگه))، (Zheng, 2022, 16). شاعیر ئازاده له بهکارهێنانی ههر جۆره وێنهیکه، (جرجانی) دهلئیت: ((وێنه نواندن و پێوره بو ئهو شتهی که ئیمه له مێشکی خۆماندا دهزانین))، (الجرجانی، 1984، 508). (د. سهردار گهردی) دهلئیت: ((وێنه هونهری وەک پێورێکی ڕمخنهیی رۆلی خۆی له شی کردنهوهی شاعردا دهبینێ چونکه شیکردنهوهی شیعەر به ریگهی وینه شۆربوونهوهیه به ناو گیانی شاعردا))، (چهلکی، ۲۰۱۲، ۲۲). جگه لهم پێناسانهی سهروه چهن دین پێناسهی تر ههن، که ههموویان لهدهوری وێنه هونهری دهمخولێنهوه چونکه ((وێنه له شاعردا وێنهیکه، خهیاڵی شاعیر به وشه دروستی دهکات، شاعیریش وەک نیگارکێش وایه و وینه دهمکێشی، به لām کهمرستهی وێنهکێشانی شاعیر جیاوازه))، (نهموده، ۲۰۱۵، ۴۰۶). ههر شاعیرێک به پیتی لیهاتوویی و نهزموونی خۆی وێنهکانی شیعری درووست دهکات ((گواستنهوهی وێنهکانی واقع بو ئنوکاره ئهدهبیهکان پێویستیان به پۆشینی بهرگیکی هونهری هیه))، (حهمه، ۲۰۰۵، ۸۸). ئهو وێنهمش ((لهوانیه وینهی داریک، یان شوێنیک، یان ژمارهیهک دهییت، وانا زهین و ههستی بێنن بهیهکهوه گرێ دهدات؛ چونکه زۆربهی جار ئهو وینهی شاعیر کێشایهتی لهگهڵ وانا و نهو دیارده و بابتهی باسی لێوه دهکات ههمان شته))، (حهمه، دهستی، ۲۰۲۳، ۳۱۰). ئیمه دهموانین ئێین به کۆی گشتی ههر بهک لهمانهی که باسکرا، وینهی

هونېری وینې خيالي شاعیره و ګرنگی خوی همیه له دروستګرډنی شاعر.

۳.۱. سهرچاوهی دروستبوونی وینې هونېری:

وینې هونېری یاخود وینې شاعرۍ وکو هر بابیتیکي تری نهدی سهرچاوهی جیاوازی همیه بو دروستبوونی (وینې شاعرۍ به هیزی خيالي تابیتي و هستایي نم خياله دروست دمیت، ماده و کمرستهی بردهستی نم و هستایه له سروشته دیت)، (مهلازاده، ۲۰۲۰، ۴۹۶). ژيان و ژینگه سروسټی مړوځ، دمتوانیت بیت سهرچاوهی ګرنگ بو دروستبوونی وینې هونېری و نهمهش له ړنگی خيالي شاعرۍ همیه که بوخوی سازدکات (خيال همیه کاردکات بو ړزګارګرډنی دپرون له روتینیکاني هستګرډنی)، (Hollander- 15, 2001, Weber). هر نم خيالي همیه که دپرونی شاعرۍ تیکداه و شاعر همول خوی ددات بو نم خياله بیکاته نیو قالبیکي نهدی (لیکولیکه مکان لهسهر وینې شاعرۍ و تابیتیکه لیدار دمناسیدا خيال وک زانګایک بو دروستبوونی وینې شاعرۍ پیناسدهکڼ)، (Zalipour, 2011, 485). چونکه (خيال بنچینې وینې هم چ پلیمیکي هونېری هست)، (ګردی، ۲۰۰۱، ۱۱۸). لهکاتی بهکار هینایي نم وینې هونېری له لایمن شاعر مکانوه پیوسته بګرډیت که شاعران له تیروانینان بو واقع و وینګرډنی ژینگهیکه وک یک نین و له توانای هونېریشاندا جیاوازی کهواته نیمه نهمهش له لیکدانه می بهکینهوه، دپینن که سهرچاوهی وینې شاعرۍ لیردا بریتیه له نهموونی کهسیتی، که دکریت هر کهسیت بهجوړه نهموونیک ژيانی بهر ګرډیت و پاشان لهکامل خيال و سروشت وینیکي هونېری جوان پیشکیش بکات، دمتوانین سهرچاوهی وینې شاعرۍ لای شاعران له چمند خالانې خواروه چر بهکینهوه: ((بهشیمیکي گشتی سی چاوګ همیه دپنه سهرچاوهی هملینجانی وینې شاعرۍ لای شاعران:

- ۱- پیننه تابیتیکان و نهمونه کهسپیکاني شاعر.
 - ۲- ګواستنهوه له ړنگی بیستن یان خوندنهموه، شاعر له حالتدا سوود له نهموونی کهسانی تر ودر دکریت.
 - ۳- توانای شاعر له دروستګرډنهموه وینه کونهکان و ګونجان له نیوانینان بو نموه وینیکي نوی داهینراوی لی دروست بکات)، (عومر، ۲۰۰۹، ۱۳۹).
- بهپیننی نیمه هر شاعر ګرډیت له ژینگهیکي جیاوازی بژیت، نهمهش رنګدانهوهی دروستګرډنی وینې شاعرۍ جیاوازه له لایمن شاعرانهمه.

۴.۱. ګرنگی همبوونی وینې هونېری له شاعر:

هر له ساتی که شاعر دیت همبون، وینې شاعریش بوونی دمیت، نهمهش له لای هر شاعر ګرډیک پیمسته به توانای خيالي نم شاعیره، چونکه نم وینیکي (شاعر به مبهستی نارایت و جوانی و رازاندنهموه دروستیان ناکات، بوپه تغیا رولی نارایت و جوانی و رازاندنهموه له هستو ناګریت، بهکو رګرډیک دهقه و دوری له بونیاتی تیکستهکده همیه)، (محمود، ۲۰۰۹، ۱۹). کهواته وینه وک لایمنی جوانی شاعرۍ بهکار دهینریت، هر وک دمپینن که (چیز ودر ګرډن له شاعر رااستوخو دمپینن بهوی ریت و موسیفاکیمهوه به لام چیز ودر ګرډنی ناراستوخومان لی بهوی

وینیکانيهمیه)، (پرين، ۱۳۸۳، ۳۸). نهمهش واکات که لهوینې هونېریدا (شاعر وک وینیکیش پنا دپاته بر وینه و له بر همهمهکده بهکار دهینریت، نامرازی دپربینی وشیه بو وسف ګرډنی شتهکان دوری دمپیت و دوری دمخات، دهینریت له زرمیکي کاتیدا (ایقاع زمی) و، به وشه، وینې یک به دوی یهکدا هاتوه دمخاتروو)، (کاک امین، ۲۰۰۵، ۱۹۳). واته (شاعر بهوینه بیردکاتهوه)، (سالار، ۲۰۱۰، ۷۷). ګرنگیکي وینې هونېری لهوینې که (وینې شاعرۍ ګرډنهموه له دینګای شاعر بو واقع بو تیکهشتن له بیرګرډنهموه و نهمونه هستیارمکانی، بوپه وینه هر نامرازیه که شاعر بو ګرډنی نهموونی شاعرۍ خوی به کار دهینریت)، (بن سعدی- مقرب، ۲۰۲۲، ۱۶). له بارمیهوه (کمال ابو ديب) لهسهر ګرنگی وینې هونېری دمیت: ((وینه وک توخمیکي ژيانه، له پیکهاتی دپرونی نهموونی شاعرید)، (ابو ديب، ۱۹۸۴، ۱۹).

شایمنی باسه (همنیک روتی شاعرۍ هاوچرخ همن که به پلیمیکي پست به وینې شاعرۍ دمپستن، وک سوریلایم)، (زاید، ۲۰۰۲، ۶۵). نیمه نهمهش شاعر بکین و تماشای هرک و پیموندی له نیوان شاعر و ویندا بکینهوه، بو همیه بلین که بهگشتی (هرک پیموندی ګرډنی وینیکي هونېری له توانای ګرډنی زانپاری و هست و بیروکهکانیدایه له هونهموندوه بو پینر)، (K., 2024, 59). نم دپربینه بو واتیه دمپیت وک چو بلین که (وینه بهشیکي دانهپراوه له نهموونی شاعرۍ)، (لطرش، ۲۰۱۷، ۱۵). نم وینیکي که شاعر بهکار دینریت (بارګاوی کراوه به ناستیکي شاعرۍ تابیت یان هستیکي تابیت که لهکامل خونیردا بګونجیت)، (محي، ۲۰۰۹، ۴۴). لهکامل نهموشا لهکاتی دروستګرډنی نم هسته، راستوخو له لایمکهوه پیمسته به لایمنی دپرونی شاعرۍ بو همیه لههموه کهرستهکانی ګرډون وینه دروست بکات و بخاته نیو قالبیکي هونېریهوه.

۵.۱. جوړمکانی وینې هونېری:

جوړمکانی وینې هونېری وکو هر بابیتیکي تر چند جوړیکي تر لهخو دکریتهموه، و هرچی دپراوهی جوړ و شپوازی وینې شاعرۍ، نم بهپی بوچونهکان، ګرډیک شپوازی دکریتهمیه، بونمون: ((لای روتواوایهکان زاراهوی وینه خوی له پینج دهلالندا دمپیننهموه (دهلالمتی زمانهوانی، زمینی، دپرونی، رهوانیژي، رمزی)، (رموف، ۲۰۱۶، ۴۰۱). هر وها (سهردار نهمهش حسن ګردی) به پنی ناستی پیکهینانین وینې تاک و لیکدرا و گشتی دیاری دمکات، له پروی هستی ژیریهوه وینې هستی و وینې واتایی دیاری دمکات، و له پروی وستان و جولانهموه، وینې وستان و جولاو دیاری دمکات، یاخود به پی شپواز وینې رمزی و نهمهش دیاری دمکات)، (مستفا، ۲۰۱۱، ۵۵). بوپه دمیت شاعر نهموونی هستی بو دروستګرډنی نم وینیکي، ((نهموونی شاعریش شتیک نیه که در نهمی نیرادهی شاعر بیت بهکو پروداویکی روتیه که به شپویمیکي ناګایانه له میشکدا رنگ دداتهموه و کوملک پروداوه)، (ګریوانی- مقدم، ۱۳۹۹، ۱۳۳۹). جوړمکانی وینه له لای (د. کامل حسن بهسیر) بهم شپویمیه دیارکراوه ((یکهمیان وینې راستوخو که به تنها واتای راستوخوی وشه و دپربینهکان خویان دهمپن، بی نموهی پست به زانستی

۱.۱.۵.۱. وینهی شیعری تاک: نهمه بریتیه له تاک وینهی شیعری، واته شیعری سادیه، نهم جور وینهی (سادهترین پیکهاته یا وینهی به)، (غازی، ۲۰۰۷، ۹۳). بوی همیه (نهم تاک وینه شیعریه لهوانیه وینهیهکی هستیاری بیت یان وینهیهکی نهخلاق له یهک وشهدا کو کرابتیه و چر بکریته، نینجا خوینهی شیعریه که بتوانیت بلیت نهم تاکه وینهیه جوانه یان ناشرینه یان ریکه یان دلخوشه و خهمناک و هسچیهک بیت)، (جزینی و الخ، 2023، 557). لهه جوردها شاعیر تخیا شتیک پیشان دهداث، هسچی له وسف و شتهکانی نیو شیعریه که همیه، همویان له دوری لهو تاک شته سمر مکیه دهورینهه، وینهی شیعری تاک زور جور و شیوهی جیا جیای همیه.

روانیژی بهسترای، دوهمیان وینهی هونری که بریتین لهو وینهی که به مهبست و به شیویهکی کارامه و هوشیارانه نهمجام دهرین و به هوی بایهتهکانی لیکچواندن و خوازه و خواستن و درکوه که زمانی دهربرینی نهندیشیان سازدراون)، (نهممه، ۲۰۰۹، ۲۳۶). دروست بوونی وینه خوی لهخویدا گیانکی نهمر به شاعیر دهگیمیت و بالادهستی لهو دهسهلمینیت.

۱.۵.۱. جوردهکانی وینهی شیعری بهپنی پیکهاتن:

لهرووی پیکهاتنهه وینهی شیعری بهسمر سئ جور دابهشدهبیت:

وینهی شیعری تاک	وینهی شیعری تاک	وینهی شیعری تاک
نمونهی یهکم: بهکس کردن. شیعری (باو و باران و تو)	نمونهی دوهم: بهگیانهه و مرکدن. شیعری (هلبهستهک ب سیدرائ فه)	نمونهی سنیهم: بهوسف کردن. شیعری (نمبا من سوار دکمت نه ناخ من پمیا دکمت)
ناخ ب پیش بای فه رادبیت. یو بارانی سمرئ خو دچمبیت. لئ دهما ته دبیت شین دبیت. (دیوانی پیتی، ۲۰۲۱، ۸۶). روونکردهه: هس وک دیاره که شاعیر لهروانگهی وینهیهه، بهتهنها وینهیهکی تاکو و مرگرتیه نموش برتیه له خاک، که هموو شتهک لهبارهی خاکه و وینهیهکه که تابیهتمندی مرقفیک له شتیک تر داوه، شتهکش بریتیه له(ناخ).	وک شلخهکا ز رکتین نازریای ب کولان و بانین تاخا مه وروون دگافین وان دا، سههم دچافین وان دا، مرن ل چ دگهرن؟ کس نزانیت. ل کی دگهرن؟ کس نزانیت. (دیوانی پیتی، ۲۰۲۰، ۲۹). روونکردهه: لهه نمونهیدا بهتهنها یهک وینهی شیعری همیه نموش بریتیه له کوملهکسینکی درنده، شاعیر کومله و سفیکی ناشرینهی بو نهم درندهی دیارکردوه، و بهتهنها باسی لهو درندهی کردوه نهک هیچ بایهتیک تر.	نهم تاکه بلیک زهر و پیتیه فی پانیزا درنگ ب گولین فی داری فه مایم نمبا من سوار دکمت نه ناخ من پمیا دکمت (دیوانی پیتی، ۲۰۱۶، ۳۶). روونکردهه: وینهیهکی تاکو جیناوی کس(نم) بکارهناوه، شاعیر وینهی دیمینکی ناخوش که زور وسفی بی هیوانی تیدا بهدی دهریت، پیشانی داوه، که لهو له بارمخیک مایهه جیگای سمرسورمانی خودی خویتی.

ب ئیک وینی تاک ناهیهه دهربرین)، (نهی، ۲۰۱۰، ۹۸). لهه جوردها وینهی شیعری بریتیه له دوو وینهی تاک، یان کومله وینهیهکی بهسمر بهکس، که دهتوان وینهیهکی گهورتر دروست بکس، وینهی لیکدراویش وک وینهی شیعری تاک چندين شیوهی جیا جیای همیه.

۲.۱.۵.۱. وینهی شیعری لیکدراو: وینی لیکدراو لهرووی تیگیشتنهه بهرفراوانتره له وینهی شیعری تاک (نهم جور وینهی ژ تیکهلبونا دوو وینین تاک یان چن وینهکین ب سمرنیکه دروست دبیت. نانکو چن وینهیهک ههف دگرن ژبو پیشکشکرنا سوزمکی یان هزمکی یان هلوستهکی کو

وینهی شیعری لیکدراو	وینهی شیعری لیکدراو	وینهی شیعری لیکدراو
نمونهی یهکم: کوپونهه چن وینهیهکی تاک. شیعری (ل پشنا بیقلمرز و بای)	نمونهی دوهم: کلهکسبون وینهی هاوشیوهی (لیکچوون). شیعری (نهفن)	نمونهی سنیهم: لیکچوونی وینهی لیکدراو. شیعری (نهم وینهه نهم ناوینهه)
نهم میرم کلهها من ناقلیه بلند، ناسی وک چیا به لئ ل پشنا بیقلمرز و با به راست و چپ هیرشا هوق و دههپانه و لهشکرئ من کولینه داداینه باغی من لهشکرئ من ز رکتین بهروینه جانئ من (دیوانی پیتی، ۲۰۱۶، ۱۹). روونکردهه: شاعیر لهه نمونهیدا چن وینهیهکی تاکو وک: (میر، کلهها، لهشکر)	باژ گورگی فه پمزی فی گوندی همی میرائی بابی ویه. هندهک مرقف گورگن. (دیوانی پیتی، ۲۰۲۴، ۱۱۵). روونکردهه: لهه نمونهیدا دوو وینهی بهیهک چواندوه، نموش وینهی گورگ و وینهی مرقفه، بهو واتاییه که چون گورگ و بو خوی دانوه که هموو مرمکانی نهم لادیه میرائی باوکیتهی واته بو خوی دهگرتیهه له کوتاییدا، ناواش همدیک مرقف هس که وک لهو گورکه بیردهکتهه و هست دکمت هموو شتهک بهس هی لهو.	نهم کهرم نهم چیا مه نهم خیزم نهم سهرامه نهم ناقم نهم دهریا مه نهم چیکم نهم همی مه (دیوانی پیتی، ۲۰۲۱، ۱۰۱). روونکردهه: شاعیر به لیهاووی خوی، خوی بهچندهها وینهی نری چواندوه، جار دهلیت من بهردی کهرم، جار دهلیت من چپامه،

بمکاري هېناوه و وینهی لیکدراوی پېښان دروستکردووه، جارېک ناوی میری هېناوه و جارېک ناوی کلهی هېناوه و جارېک ناوی لښکری هېناوه، بمکزی گشتی وینهی لیکدراوی دروستکردووه.	جار دملیت من ناوم... نیتر بهم شویمه بمکزی گشتی وینهی لیکدراوی دروستکردووه.
---	--

وینهی گشتی ((نهو جوړه وینهی، که له کوملېک وینهی تاک و لیکدراو پیک دیت، وینهکان یهک لمدواي یهک دین و پیهوستن بهیکهوه))، (عوسمان، ۲۰۱۵، ۸۲). وینهی گشتی ممدواي زور بهر فراوانتره له بهر امیر هر دوو جوړی وینهی تاک و وینهی لیکدراو، وینهی گشتی چندیښ شویه جیوازی هیه له دمر پیندا و نووسیندا

۳.۱.۵.۱. وینهی شیعری گشتی (کوکراوه): لهم جوړه دا بهمواوی چنده ها بابت و ناوهر وک و هست و سوز بوونیان دمیت، واته ((گشت مانای بهر جهسته کردن و مانای دموونی و دمر پینهکان بو دمر پینی نهو مونی شاعیر لهم جوړه وینهی دمر دهکون)). (جنا، حلوات، ۲۰۱۷، ۲۱). به واتایهکی تر،

وینهی شیعری گشتی (کوکراوه)	وینهی شیعری گشتی (کوکراوه)	وینهی شیعری گشتی (کوکراوه)
نمونهی بهکم: وینهی کهسایهتی. شیعری (خوزی نهو کوپیهک بامه و نه کیفی)	نمونهی دووم: بڼیاتی کوپله. شیعری (نهمری)	نمونهی سییم: بڼیاتی گڼرانهوه. شیعری (سلو... ب پلاڅ څه دنفیت)
نهو کوپیه مه بویاچی مه بابی من مرقهکی رنجبر و هیمن پاله بوو بهری سی سالان د دیوار مکی دافری و مر... دایکا من پار نهو و داپیرا من هیلین و شوی کر داپیرا من پیرمژنکهکا پیر خودی هر دم ل بیر (دیوانی پیتی B، ۲۰۱۲، ۸۹-۹۰).	زاروک بوو شکفت و زیندان لاندکا وی بوون مهزن بوو دشت و چیا چهپری وی بوون پیر بوو برویسی و با ټاهو نالینن وی بوون (دیوانی پیتی D، ۲۰۱۸، ۱۱).	دایکا وی ل بهیا وی دگوت: "نهو نهیم، سلو ب کوفانا سلواوی چوو" لی موختاری تاخا شیلی و گنجین وی پشت راست کر کو نه چ سلوا ل تاخا وان هغه، نه چ دارین نویشمی. هبت. نعت. دهستی ژ مه پتران نهو هنگاڅیه. سالا سلو مری، ل تاخا مه دو کچ بوون، ل تاخا شیلی ژی دو. ناقی هر چارا کر نه سلوا. پشتی هغه سالان سلوایهکی ژ وان، نهخری خوب سلوی ناف کر. (دیوانی پیتی F، ۲۰۲۰، ۱۱۹).
روونکردنهوه: لهم نمونهی شاعیر وینهی چندیښ کهسایهتی جیوازی کیشاوه، وک ناساندنی خوی و باوکی و دایکی و داپیری، بمکزی گشتی نهمانه بوونه وینهی گشتی (کوکراوه).	روونکردنهوه: لیزه شاعیر بهشویه کوپیهی مامله کی کردووه، که له هر کوپیهک گورانکاریهکی دیار لسمری پروداوه، نهویش گورانی بارمذخهکیهتی بهی گورینی کات و سات، به کوی گشتی وینهی گشتی له هر سی قوناغکانی گرتووه.	روونکردنهوه: شاعیر لهم نمونهی گڼرانهوهی بهکار هېناوه که له کاری (دگوت) موه دشت پندهکات هتا کوتایی و نهوهی که شتی گڼرانهوه بریتیه له (دایکی کهسیک)، نهویش کردووه به چیروکیک چنده ها وینهی جیواز و قسهکری تڼدا هیه.

جوله و وهستاوی تڼدا هیه یاخود نهخیر، نهو جوړه وینهی دابهشی نهو جورانهی خوار موه دمیت:

۲.۵.۱. وینهی چهسپاو (وهستاو): مبهست له وینهی چهسپاو وینهی که نهجولاوه، نهو وینهیانهی که ((شیهو تابلویهکی وهستاو دایه و بزاون و جموولی تڼدا نیه))، (بامپری، ۲۰۱۲، ۲۶۲). نهو جوړه وینهی نهو وینهان که ((شاعیر وک پهیکریک دروستی دمکات، خوینر یان وهرگر راستهوخو هستی پی دمکات و هیچ جولیهک له وینهکه دا بهی ناکریت و وک تابلویهک دیته پش چاو))، (نهممه، ۲۰۱۶، ۶۵). خوینر لهم جوړه وینهی هاست به وینهی چهسپاو دمکات، که هیچ گورانکاریهکی جولوی تڼدا نیه.

دروستبوونی وینهی شیعری بهتابیهتی وینه پیکهتابیهکان، نهو وک توماریکی هر وهی و بڼ بهمای نییه، وینه گرنکی خوی هیه، لهم بارمیهوه (درایدن) دملیت: ((وینهکان خویان بالادهستی و ژبانی شیعرهک))، (دی لويس، ۱۹۸۲، ۲۰). نهویش له ریگای به سوود وهرگرتن له هندیک دیمهتی سروشتی و نهو مونی کهسایهتی و لیکدانهویهکی فکری دروستدمیت.

۲.۵.۱. جوړهکانی وینهی هونهی بهی چهسپاو (وهستاو) جولاو:

جوړهکانی وینهی هونهی بهی چهسپاو و جولاو، نهو واتایه دمهیمیت که گوايه نهو وینهی لهرووی جولوه، هیچ

وینهی چهسپاو (وهستاو)	وینهی چهسپاو (وهستاو)	وینهی چهسپاو (وهستاو)
نمونهی بهکم: شیعری (خوزی نهو کوپیهک بامه و نه کیفی)	نمونهی دووم: شیعری (ل بهر لڼقا خابویری)	نمونهی سییم: شیعری (دیدارا ته)
ل بناری گارهی گوندهکی هه خوزی نهو	ل بهر لڼقا خابویری شتهکی رحانی هیه نهو بیری بڼهنا وی دکم	کهفالهکی رنگینه بهر نا ته خیمالا من دیواری خونا

بالنديهكئ نسماني وى بام نمز ماسيهكا روبياري وى بام نمز كوبيهكئ چول و بهيارين وى بام نه كيڤئي بوياخچي بام! (ديواني پيتي، B، ۲۰۱۲، ۹۶). روونكردنهوه: دمبين كه هست به هيچ جولميهكا ناكريت، شاعر خوزگه به ژيانكي تر دمخوازيت و بهتنيها و مك خيالنيك خوزگه به ژيانكي تر دمخوازيت، هيچ هست به جولان و گوزانيك لهنيو هم نمونيهكا ناكريت.	ل بهر ليڤا خابوري روژمك هميه نمز بيزيا تيهنا وئ دكم (ديواني پيتي، H، ۲۰۲۴، ۸۲). روونكردنهوه: شاعر هست به شتيك دهكات كه لهرووي كاتوه ويستكي گرانهمي هميه بو سردهمانيكي پيش خوي، و هيچ گوزانكاريهك له نمونيهكا بدي ناكريت.	نهمسانيهكا ديريئه نهمينا ته دلي من داستانا خما. (ديواني پيتي، G، ۲۰۲۱، ۸۱-۸۲). روونكردنهوه: له نمونيهكا شاعر وهك وينيهكي ليكچواندنيكي نهجولوي كيشاوه.
--	---	--

لهريگاي هم جوره وينهوه، جوله به شتهكان بدهن، چونكه((جوله له وينهكا بنهماي بهردوام بوون و مانهوي شته ماديهكانه))، (ععلي، ۲۰۲۳، ۱۱۱). پرؤسهي جولاني وينهكان لهنيو عردا دمبته هوي نهوي كه شتهكان به بهردوامي له ئالوگوردابن.

۲.۲.۵.۱ شى. وينهي جولاو: وينهي جولاو وينيهكي بهجوله((نهف وينيه د بياڤهكي بهرفرهتردا دهيته كيشان ژ وينيهي نهلف، ديمنين وى پري بزاڤ و ژ دوخهكي بوي ديتر دهيته گوهرين))، (بامبرني، ۲۰۰۷، ۱۶۹). شاعيران دهتوان

وينهي جولاو	وينهي جولاو	وينهي جولاو
نمونهي يهكم: شيعري(دارمك د چار كمالين سريالي دا)	نمونهي دووم: شيعري(بنقيسه)	نمونهي سيمي: شيعري(سنگه)
نمو هيمي پروانهين سبي كيڤه چوون و نمف همي بلبلين كسك ژ كيڤه هاتن؟ - نمو ژ دافين روژا من فرينه هافيني گوت. (ديواني پيتي، D، ۲۰۱۸، ۷۸).	- من نقيسي. نوكه نمو چ ل روبياري بكم؟ - بهرده! بلا نمو ب ريكا خو بچيت و تو ژي همره سمر ريكا خو! (ديواني پيتي، F، ۲۰۲۰، ۱۰۸).	تمفرئ خو د دستي خو گرت و سنگه ل دويق سنگه شكاند و پشتا خو راست كر روژا باركري دارستانهكا سنگه سمرئ خو ژ ناخي راكر. (ديواني پيتي، E، ۲۰۱۹، ۶۰).

روونكردنهوه لهسمر همرسي نمونيهكان: له همرسي نمونيهكا هست به جولان دهكرت، بو نمونه له نمونهي يهكمدا كاري(كيڤه چوون، ژ كيڤه هاتن، فرينه، گوت)، و لهرووي كاتوه كاري(كيڤهچوون) كاريكي رابردويه و كاري(ژ كيڤه هاتن) كاريكي رابردويه و كاري(فرينه) كاريكي رابردويه و كاري(گوت) كاريكي رابردويه، له نمونهي دوومدا كاري(نقيسي، بهرده، بچيت، همره) بهم شيوهيه: كاري(نقيسي) كاريكي رابردويه، كاري(بهرده) كاريكي رابردويه له شيوه داخوازي، كاري(همره) كاريكي رابردويه له شيوه داخوازي، له نمونهي سيميكا كاري(شكاند، راست كر، باركري، ژ ناخي راكر) لهرووي كاتوه بهم شيوهيه: كاري(شكاند) كاريكي رابردويه، كاري(راست كر) كاريكي رابردويه، كاري(باركري) كاريكي رابردويه، كاري(ژ ناخي راكر) كاريكي رابردويه. هم هممو كارانه هممويان جولوي به شيعر مكيان داوه.

۳.۵.۱. جورهكاني وينهي هونهرى بهيني هستهكان:

- وينهي شيعري لهنيوان رابردوو و ئيستادا: بنگومان جياوازي هيه لهنيوان وينهكان بههوي گوزاني سهردهم و بارمؤخ((وينهي شيعري له شيعري نوي و كلاسيكدا جياوازه، له كوند جواني به لاي شاعيرهوه نهوه بوو كه هستهكان رازي بكات.... بهلام وينه له شيعري نويدا فلسفهيه ئيستاتيكاى خوي هيه، ديارترين سيفهتي(چالاي)يه، پيشتر (وشه) كهرستهي گوزارشت بوو، بهلام له شيعري نويدا(وينه) كهرستهي گوزارشته))، (محهمد- مير، ۲۰۲۱، ۲۶۱). وينيهكي زيندو دهگوزارتهوه و نهزموننيكي مرقاڤيهي دهردهبريت، (قاليري) دهليت: ((هيچ مانا و فكريهك نيه كه بهرهمي وينيهكي هستنيكراو نهبيت))، (كوهن، ۱۹۸۶، ۱۹۲). له شيعري هاوچرخدا وينهي هستهكان لهناو شيعر مكياندا بووني هيه، هستهكان دهنه دوو بهش، ئويش هستي دهرمكي و هستي ناومكي((هسته دهرمكيهكان برينين له بينين، بيستن، تامكردن، بونكردن، دهست ليدان و هسته ناومكيهكان برينين

هم جوره وينيه پيهوسته به هستهكاني مرقهوه، سهرتا باس باس له وينهي هست دهكمن پاشان جورهكاني دياردهكمن به نمونهوه.

۱. ۳.۵.۱. ناساندني وينهي هست:

ههپووني وينهي هستهكاني مرقف لهنيو شيعردا وهك بيوستيهكي گرنك همژمار دهكرت((ئيسا وا بيردهكرتهوه كه بيرؤكهي پينج هست له فيلهسوفي كوني يوناني نهروستوه سهرچاوهي گرتوه، كه له پرتووكي(لهسر روچ)دا باسي لهوه كردهوه كه پينج هست ههپوون))، (Enoch, ...ect, 2020). شاعيران هم هستهكان بهكاردينن و هم هستهكانش((جورنيكه له نهزمون و زور جار پيهوسته به جوارچوهميهكي سوزدارييهوه، و نههمش رهنهگراني هاوچرخ به وردى باسيان له پيهوندني نيوان وينه و هستيان كردهوه و پنيان وايه هممو وينيهك دهبيت ههگرى هست و سوز بيت))، (قاسمي والځ، 1400، ۱۹۳).

وینەى ھونەرىدا، ئەم ھەستە لەبەر ئەرمیە كە ((چاۋ بە ئاسانى بەشكىكى زۆرى شتە ماترىاليياكانى گەردوون دەبىيىت، بۆيە ھەستى بىيىن بە داىكى ھەستەكانى تر دادەنرئە))، (محەمەد، ٢٠١٣، ٧٧). مەزكۇر لە رىگاي بىيىنەو دەكرئە ھەستىكى ناوڧۆي بۆ دروست بئەت، چ ئەرنى بئەت يان ئەرنى بئەت.

له هسته‌باومکانی خیال و ترس و یادو مری. هستی ناووه و دموه بهردموام بهیه‌کوهه گریدراون))، (طهاسبی- صارمی، ۱۳۹۲، ۲۴۰).

ئىمە لىزەدا نموونە بۇ ھەر ھەستىك لە ھەستەكان بە نموونە شاعىرى خۇمان دەھىنىنە ۋەك:

۱.۳.۵.۱. هستی بینین: بینین یه کیکه له چالاکترین هسته‌کانی مروف و رولکی دیاری همیه له دروستیونی

ههستی بینین	ههستی بینین	ههستی بینین
نموونه‌ی یه‌که‌م: شيعيرى(خودى هۇسا دابوو)	نموونه‌ی دووم: شيعيرى(بوهارفانو)	نموونه‌ی سێهه‌م: شيعيرى(ژنه‌ک ژ تری)
خودى هۇسا دابوو ژ "مارکس"ى حمز دکر بۆ "البين"ى سجده دبر لئى که‌سێ هندى "بارزانى" جهێ خو ددلى وى دا نه‌دکر خو‌نا وى يا مه‌زن کور‌دستانى وه‌ک دارستانى سویدى شين بيبينيت شين (دیوانى پیتىB، ۲۰۱۲، ۸۰).	بوهارفانو بوهار نينه. مه‌يا ديتى بوهار شينه نه‌يا سۆره تۆرى خوینه! (دیوانى پیتىA، ۲۰۰۴، ۱۶). لهم نموونه‌يدا ديمعنى ببينى بوهار هه‌يه له‌لايه‌ن کۆمه‌له‌ که‌سانىکه‌وه.	هه‌ر گاقه‌کا، ئهم‌ ته‌ ديبينه، ب ته‌ مه‌ست ديم توژى هه‌ر گاق هه‌ى. ئهم‌ نزانم، توژى يان جامه‌کا تۆرى مه‌ى (دیوانى پیتىD، ۲۰۱۸، ۷۲). لهم نموونه‌يدا وينه‌ى ببينى که‌سێک هه‌يه بۆ که‌سێکى تر.

لەدەورووبەری مەزموونە هەن و شاعیر لەناو شیعردا
 ناماز مێندەکان، وەک ((دەنگی مەزموون، دەنگی بەلەند و ئازەل،
 یان ئەو دەنگانەی کە لە ئێجلامی سەروەشتەو سەرچاوەدەگرن،
 وەک دەنگی رەشەبا و دەنگی ئامێرە پیشەسازیەکانی وەک
 فەزە و ئۆتۆمبیل، یاخود دەنگی چەک و بۆمب))، (القطاوی،
 2017، 63). لە وێنەی بێستندا گۆچەک رۆلی سەرەکی هەیە
 بۆ هێنان یان هەستکردن بە شتەکانی دەورووبەر، و گۆچەک
 بەی و بێست، مەزموون دەنگی شتەکان بۆ مەزموون دەهێنێت.

۵.۱.۳.۲. هستی بیستن: بیستن واته بیستنی شتیک((تاکه هسته که مروڤ کونترولی بلسردا نییه، و هممو کات و دمیک کار دهکات و دهبیستیت، به پټچوانه‌ی بینینه‌وه، که چاو دابخه یان خصوت لټیکه‌ویت هیچ نابینیت))، (نهمین، ۲۰۲۲، ۱۴۱). که‌واته ((گوږچکه یه‌کیکه له هره هستیاره به‌هادر مکانی جهسته‌ی مروڤ))، (شورو، ۲۰۱۲، ۱۰). نهم هسته بر برسه له هټنای هممو نهم دهنگانه‌ی که

ههستی بیستن	ههستی بیستن	ههستی بیستن
نموونه‌ی یەکەم: شیعری (بێدەنگیا ته دەنگ فەددەت)	نموونه‌ی دووهم: شیعری (وسپەتا بەرخەکی ل بەر کێزێ)	نموونه‌ی یەکەم: شیعری (پارا نا بەرا ن)
من چ جار تێڕ گۆهل دەنگێ تە نهیهو لێ بێدەنگیا ته هیشتا د دلی من دا دارەکا شینه سپیهر ئ ل من دکەت هیشتا دگۆ هین من دا ستێرانەکا خەمگیه دەنگ فەددەت. (دیوانی پیتیG، ۲۰۲۱، ۱۰).	ههستیین من بو سا لێ چەر مئ من ژ کەرما خو بدەنه دههولقوتی گوندی! <u>بلا هنده جارا دهنگي من بيته وه:</u> <u>دنگ دنگ دنگ</u> <u>دنگ دنگ</u> <u>دنگ.</u> (دیوانی پیتیF، ۲۰۲۰، ۸۹). بیستنی دهنگی دههول لهم نمونهیدا ههیه.	مروڤان، ئەم کرینه چهکێ شهڕێ خو. مروڤان، گۆتهکه کر په گو هی مه: "بەر ل جهی خو یی ب سهنگه" (دیوانی پیتیE، ۲۰۱۹، ۴۶). بستنی وتیهک لهم نمونهیدا ههیه.

شيعري بيانه دهگريتهوه، كه بهر ههستي بۆنكردن دهكهون و له ريگهي (لووت) هوه ههستيان پي دهكرئي))، (عبدالله، ٢٠٢٢، ١١٦). شاعيران لهكاتي بهكار هيناني ئهم جوړه ههستهدها)) (ب زيرمهكاتيا خوه ههستا خوينهري سهبارمت وي بيهني د لڦينييت و جڙه كا تالبيته ل دهف خوينهري بهدا دهكت))، (ئهمدورحمان،

۳.۱.۳.۵.۱. هەستی بۆنکردن: ئم جۆرە وینامیە پەیموستە بە بۆنکردن(ئیمانویل سویدبۆرگ زانا و فەیلەسوف و نایننگەرای سیدی، پشنیاری کردوو کە بۆن رۆلکی ناوازی لە ئەدەبیاتی سەدی نۆزدههەدا هەبوو)، (Burrows, 2012, 51). هەستی بۆنکردن(ئم وینە

٢٠٠٧، ٩٣). ئهم وئنهيه پهيوسته به لايهني بونهوه و لووتى مروڤ بمرپرسى سرهكى ئهم جوړه وئنهيه.

ههستى بونکردن	ههستى بونکردن	ههستى بونکردن
نمونهى يهكهم: شيعرى (تو ناميهك بووى)	نمونهى دووهم: شيعرى (نهپنيهك)	نمونهى ستيهم: شيعرى (ل سمر تانويرا گوندى)
تو ناميهكا خريپ بووى ومك بالندهيهكى مشهخت سالى جارمكى د سمر حوشا مه را دفرى من دخاند، دايدى پهين دكرى و ب همر دو چافا دگرى (ديوانى پيتى F، ٢٠٢٠، ١٨). ليردا دايكى بونى ناميه دهكات.	ئمز زاروك بووم ئمو سنيله ئمز و براى خو ئيقارمكا درمگ ئهم چوپينه مال ل دهق دمرگهه وى زلههيك خار پهينا جگارا ژ دهق دهات من دو زللهه پهينا ماچين كچا چير انا ژ من دهات (ديوانى پيتى D، ٢٠١٨، ٩٦). ليردا بونى جگاره و بونى ماچ ههيه.	نوكه ژى همر جارمكا پهينا ناني گهرم دهنته من، د تانوير دا دهستهكى شور، ل سمر لقا وئ دو رويين سور، دهينه بمر چاقين من. (ديوانى پيتى G، ٢٠٢١، ٩٢). لهم نمونهيدا ههستى بونکردن به ناني گهرم ههيه.

ليكولنهوه فلهسهفيهكانى جوانى دابين دهكات))،
(Korsmeyer, 2017, 20). ههستى تامکردن ئهو جوړه
ههستهيه كه ((شربنى و تالى و سوپرى و ترشى و تامه جوړ
بهجوړمكاني ميوه و خواردمهنى دهگريتهوه))، (كاك امين،
٢٠٢١، ١١). خوئنه لكانتى شيعر خواندنهوهدا له ريگاي
وشهكان ههست دهكات كه شاعير جوړه تاميكى به شيعر كه
داوه.

٣.٥.١. ٤. ههستى تامکردن: تامکردن پهيوسته به
خواردن له ريگاي زمانهوه ((تام واتاي پهيوهندي نيوان مروڤ
و خواردنه))، (Zhu, 2016, 304). تامکردن لهرووى
ميژروويهوه ((يهكهم و ئاشناترين چيروك تايهته به بناغهي
جوانيناسيى موديرن له سهردهمى سهدى ههژدهههدا، كه پني
دهوتريت "سهدى تام"، كه لهم ماويهيدا تام نهك تنها
خوازمهك بوو بلكو چوارچيوهيكى زور چهكمى بو

ههستى تامکردن	ههستى تامکردن	ههستى تامکردن
نمونهى يهكهم: شيعرى (ئمز و ئهو)	نمونهى دووهم: شيعرى (گول و چيا)	نمونهى ستيهم: شيعرى (نه مرنى ئمز دقيم نه من ژيان)
سپيدى ومكى من درمگ ژ خمو رادبيت دگهل من چايهكا كيم شهكر ب پارمكى نان و ماستى فهدخوت و دو جگارا ب سمر دا دكمت (ديوانى پيتى E، ٢٠١٩، ٨٩). لهم نمونهيدا ههستى تامى چايهكى كم شهكر ههيه.	روپيار بوو هسركينا وى ل چول و چيا دهنگ فهدا دهما زانى درياب ئافا وى شرين نابيت دهق ژ هسركينا خو بهردا (ديوانى پيتى H، ٢٠٢٤، ٢٦). لهم نمونهيدا ههستى ئاوى شرين ههيه لكانتى خواردنهوى ئاوهكه. تبينى ئاوى ئهم شيعره (گول و چيا) نييه، بلكو لهسمر زارى شاعير، ئاوى راستى ئهم شيعره (بؤل و چيا) يه.	ومرن، ئهى ههمى هوئين ئاقى! ومرنه من! دناق في دمر يابا سوپر و تال دا، شيرينتر خويينا من، چ ههيه؟ لهم نمونهيدا ههستى تامى ئاوى سوپر و ئاوى تال و تامى خوئينى شرين ههيه. (ديوانى پيتى C، ٢٠١٦، ٩).

کردارى ومك (گهرم، سارد، نهرم، رهق، هتد) به دهست ليدان
ياخود بهركهوتنى ههستيان پندهكرى، بويه ئهو وئانهى به
يهكيك لهم كردارانه بكشريت بمر ئهم جوړه شيوازه
دهكويته))، (ئهمده، ٢٠١٤، ٢٢٢). بو زانينى ئهم
ههستانهش ((سيستمى ههستيارى جهستهى بمرپرسياره له
تيگهيشتمان له دهست ليدان))، (Bayram ...ect, 2022, 1).
چونكه دهست ليدان بريتيه له گرتن يان بهردانى شتيك و
گواستهنهوهى زانيارى بو ميتشكى مروڤ.

٥.١.٣.٥.١. ههستى دهست ليدان: دهست ليدان زوربهى
جاران به ويستى مروڤهكانه و ((دهست ليدان بهشيوهيكى گشتى
لهنيو پيئنج ههستى دمرمكيدا ههژمار دهكرت))، (Fulkerson, 2010, 7).
ئهم ههسته مهيهستى له ((ئهو وئنهيهكه كه له دهست
ليدانهوه سمرچاوه دهگريته، و ههستى دهست ليدان پهيوهندي به
نووكى پنجهكانهوه ههيه))، (زكري، 2016، 62). ههستى
دهست ليدان گرنگى خوى ههيه له ئاشكر اكردن ههندن شت
كه له ريگاي چاوهوه دهكرت نهزانريت، چونكه ((ههندن

ههستى دهست ليدان	ههستى دهست ليدان	ههستى دهست ليدان
نمونهى يهكهم:	نمونهى دووهم:	نمونهى ستيهم:

شيعري (ل ريكا چملي)	شيعري (جام و سيل)	شيعري (دين ناخي قه)
ئهغه هفت سه عته، ل بهر في بهر و باراني، ب سر في زيهلي دكهيت. ئهغه هفت سه عته رح دسردا چوي و هندي دهيتي، دلي وي ناگريت دهستا ژي يردت. هندي دهيتي دهيتي وي ناگريت چگهرا خو بن ناخ و بهر كهت. (ديواني پيتي B، 2012، 41). لهم نموندا دستگرتن هميه و نهويستني دست بهرداني كهنيك هميه.	پهكم گوليا گهني من دري پهكم نان من هافته سهر سيل كي ناگري من قهراند؟ كي نانا من رهقاند؟ كي نهف همي كولي ل من راكر؟ (ديواني پيتي G، 2021، 40). لنرهدا دست بهروون و نان فريدان و هملگرتني شتيك هميه، كه نهامه همويان پهيوستن به دستي مروتاه.	دين ناخي قه ناميهك هميه كين و نهفين ب هفرا نفيسييه خوداو نهدين خير و شهري واژو گريه دهستكي ثنياه و دهستكي بريه روپيارين خوين دناق رهقين ناگري دا قشارتنيه (ديواني پيتي C، 2016، 64). لهم نموندا نووسينيك و واژويهك و شاردنويهك هميه، كه نهامه همويان پهيوستن به دستي مروتاه.

٤.٥.١. جوړهكاني وینهي هونهری له رووی روونبیزیهوه: روونبیزی دهکین و بهینانهوهی نمونهی شاعیری خومان، وینهکانیش دابهشی لهم چوار جورانه دهبن: ١.٤.٥.١. وینهی لیکچواندن: نهه وینهیهکی چواندنه، واته شاعیر شتيك وکو شتيکی تر لیدمکات.

وینهی لیکچواندن	وینهی لیکچواندن	وینهی لیکچواندن
نمونهی بهکم: شيعري (هندمک خم)	نمونهی دوهم: شيعري (نه با من سوار دكهت نه ناخ من پهيا دكهت)	نمونهی سينيهم: شيعري (ديدارا ته)
هندهك خه ثا نابين ومك پيستن مه نه ژ مه فنانابن. (ديواني پيتي F، 2020، 59). ليچوو: هندهك خه. لهوچوو: ثا نابين. نامرازي ليكچواندن: ومك رووی ليكچواندن: ژ مه فنانابن. جوری ليكچواندن: (مهغهوی- مادی). روونکردنهوه: شاعیر له(هغديك خه) به (پيستنئ نيمه چواندوه)، به واتايهی كه نه خهانه هميشه پيمانوه لكاون.	روژين كورت و تاري شهقين رمش و بي داوی ومك كورمارمكي د كسردنا من ناليابنه و نهر مرم بق فرمكا باي و چهنهگهي ههتافي (ديواني پيتي C، 2016، 36-37). ليچوو: روژين كورت و تاري شهقين رمش و بي داوی. لهوچوو: كورمارمك. نامرازي ليكچواندن: ومك رووی ليكچواندن: نالياب. جوری ليكچواندن: (مهغهوی- مادی). روونکردنهوه: شاعیر له(روژين كورت و تاري) و (شهقين رمش و بي داوی) به كورمارمكي چواندوه، به واتايهی كه ليمان ناليابنه و ههسانهانيان تمنگ كردوه و رووناكيشي نه هيلاه له زياندا.	دو بهندين سترانهكي نه چاقين ته پورا ته سهما دو ريزين ههلبهستهكي نه لنقنين ته گرنژينا ته سهروا. كهفالهكي رهنهگينه بهژنا ته خميالا من ديوارئ خهونا نهفسانويهكا ديرينه نهفينا ته دلي من داستانا خهنا. ديدارا ته جامهكا شراي بوو دهستين قهدهري دا شكهست و من فرمك لي نهدا (ديواني پيتي G، 2021، 81-82). ليچوو: چاقين ته. لهوچوو: دو بهندين سترانهكي. ليچوو: پورا ته. لهوچوو: سهما. ليچوو: لنقنين ته. لهوچوو: دو ريزين ههلبهستهكي. ليچوو: گرنژينا ته. لهوچوو: سهروا. ليچوو: بهژنا ته. لهوچوو: كهفالهكي رهنهگين. ليچوو: خميالا من. لهوچوو: ديوارئ خهونا. ليچوو: نهفينا ته. لهوچوو: نهفسانويهكا ديرين.

لېچوو: دلى من. لهوچوو: داستانا خېما. لېچوو: ديدارا ته. لهوچوو: جامهكا شېرابى. جورى لېچواندن: لېچواندنې رېوان. تېبىنى ئامرازي لېچواندن و رووى لېچواندن نه هاتوونه روونكر دىنهوه: شاعير به هيز ترين جورى لېچواندنې له نمونىمدا بهكار هېناوه، ئاشكرايه كه بهتېنيا(لېچوو + لهوچوو) هېناوه، ليزمدا شاعير كه چاوى ئهوى به دووبېندى گورانېيهى چواندووه، واته هر چاوىكى ئهوى دووبېندى گورانېيهى هميه و پرچهكهى به سېما چواندووه، واته له روانگهى جولهوه وېك سېما جولهوى هميه و لېوهكانى به دووريزى شيعرىكى چواندووه و زردمخنهكهى به سېروا چواندووه، واته چيز بهخش و ديار و جوانه و بهژنى ئهوى به تابلويكى رېنگين چواندووه و خيالى خوېشى به ديوارى خېمى چواندووه و خوشبوېستى ئهوى به ئهفسانهكهى كۆن چواندووه و دلى خوېشى به داستانى خېم چواندووه و ديدارمكهى ئهوىش به جاميكى شېرابى چواندووه.		
---	--	--

چوئېز اووه به گوزاره رېسمنى وشېكه لهېر پېوهنديهكى
لېچوون-مشابه))، (سجادی، ۱۹۷۸، ۶۴). دهېت ورياي
ئومېين كه((خواستن جياوازي لهگل لېچووندا لهوډايه، كه
له لېچووندا(لېچوو، لهوچوو) بوونيان هميه، بهلام
له(خواستن)دا تېنها يهكېك لهو دووانه دېت))، (نصرالله،
۲۰۲۲، ۱۸۴). خواستن بهگشتى دوو جورى هميه خواستنى
ئاشكرا و خواستنى دركاو:

لېرېدا ئهوى قوتابيهى دهېته لېچوو، شېر دهېته لهوچوو، بهو پېيهى
كه له رستهكهماندا(شېر) هاتووه و شېرېش لهوچوو، كهواته
ئهم جورېان دهېته خواستنى ئاشكرا. بهلام بۆ نمونه كاتېك
دهلېين(دلى محمد مېشكېنه) ئاشكرايه كه دل وېك شووشه نېيه
كه بېته شكاندن، بهلكو شكاندن به گشتى سېفېتى شووشه،
رستهى راستهقېنه بۆ ئهم نمونه به برېتېيه لهوې كه بلېين(دلى
محمد وېك شووشه يهك مېشكېنه)، بهم شېوه دلى محمد دهېته
لېچوو و شووشه دهېته لهوچوو، بهو پېيهى كه له رستهكهماندا
دلى محمد هاتووه و له شېكارمكهدا دهر كهوت كه دلى محمد
لهوچوو، كهواته ئهم جورې دهېته خواستنى دركاو.

۲.۱.۴.۵.۱. وېنهى خواستن: ئهم رېگېزه برېتېيه له خواستنى
وشه يهك، و خواستن((له راستىدا لېچواندنكى چركراوېه، كه
يهكېك له لايهكى لابراره))، (رودمعنى، ۱۳۸۹، ۹۳).
مېهست له لايه لابراره كه برېتېيه له(لېچوو يان لهوچوو)، كه
به لابرېدى يهكېك لهمانه، خواستن دروست دهېت(عه لاندېن
سجادی) لهبارهى خواستنوه دهلېت: ((ناساندنى خواستن
ئهميه كه وشه يهك له شېكا بهكار هېز اووه كه ئهوى شته
أ- خواستنى ئاشكرا: ئهوى دهر برېنهيه كه لهوچوو بېت و لېچوو
لابرېت.

ب- خواستنى دركاو: ئهوى دهر برېنهيه كه لېچوو باسكرا بېت و
لهوچوو باسكرا بېت، (كيا و آلخ، ۱۳۹۴، ۱۱۰).
بۆ زياتر تېگېهېشتن له دوو پېناسهيه دهتوانېن خواستنى ئاشكرا
و دركاو بهم نمونانه بناسېنېن، بۆ نمونه ئهگېر و تېن(له
قوتابخانه شېر به يهكېم دهرچوو) ئاشكرايه كه مېهست له
شېرى راستهقېنه نېيه، بهلكو مېهستى له قوتابيهكه كه وېك
شېر زېرهكه، واته دهتوانېن بېيېكهينهوه رستهى ئاسايى و
بلېين(له قوتابخانه ئهوى قوتابيهيه وېك شېر به يهكېم دهرچوو)،

وېنهى خواستن - خواستنى ئاشكرا	وېنهى خواستن - خواستنى ئاشكرا	وېنهى خواستن - خواستنى ئاشكرا
نمونى سېيېم: شيعرى(قابيل و قېل)	نمونى دوهم: شيعرى(نهوړوز دوهى و ئهمقرو)	نمونى يهكېم: شيعرى(پېلاشور و گورگ)

ل وه لاتمهكي..ئهمژده هايهك ب تنن ههجوو ههتا سهر و تاج لئ هاتينه ههشرين هزار سهر هاتنه برين. (ديوانى پيتىA، 2004، 49). روونكر دنهوه: مهيهستى شاعير ليزه دا له ئهمژديه نيه، بهلكو مهيهستى له كسيكه كه وهك ئهمژديهيه، وهك چوون بلنين(ئهو كسهيه وهك ئهمژديهيه).	ب دو چافين تزي رك و تلا شه هدين گوته گورگهكي تزي سهر ملين وي ستيرك و ستري: من نهچنيهكي نانن ژ وه دقيت نه فرمكا ناقي (ديوانى پيتىH، 2024، 10). روونكر دنهوه: مهيهستى شاعير له گورگ نيه، بهلكو مهيهستى كسيكه كه وهك درندهيه وهك گورگ وايه، وهك چوون بلنين(ئهو كسهيه وهك گورگ).
--	---

وينه ي خواستن - خواستى دركاو	وينه ي خواستن - خواستى دركاو	وينه ي خواستن - خواستى دركاو
نموونه ي بهكم: شيعرى(تايهكا سار) تو هنده شهقا وهك تايهكا سار من دگرى. ئهمز همى ههليهستين خو ب سهر خو دادهم و من گهرم نابيت. (ديوانى پيتىH، 2024، 86). روونكر دنهوه: بيگومان كس ناتوانيت شيعر بهسهرخويده بدات، بهلكو ئهو بهتاني و لحيف و شتى ترن كه مروف بهسهرخويده دهيات تاووكو گهرم بيتهوه، وهك چوون بلنين(ههليهستهكانى خوى وهك بهتاني يان لحيف بهسهرخويده دهيات).	نموونه ي دوهم: شيعرى(شكستن) دلى من شكست ئهمفه سبه سال بوزين هينشتا ئهمز نشتم نيرگزمكى پي راكم د بهر سهرى ته راكم (ديوانى پيتىD، 2018، 130). روونكر دنهوه: ئاشكرايه كه دل ئاشكيت، بهلكو شكانه راستهقينهكه وهك شووشه و پياله و شتهمادديهكانى بي گيان كه دهشكين، ئيمه ليزه دا دهتوانين بلنين(دلى من وهك شووشه شك).	وينه ي خواستن - خواستى دركاو نموونه ي سنيهم: شيعرى(ئهمفال) ستم رهقى.. تاج ههرفين كهتنه سهر گيفكى ديروكى بوهار شين بوو، گول بشكين ئهمفه بوو داويا چيروكى (ديوانى پيتىB، 2012، 40). روونكر دنهوه: شاعير(غاردان) ي لهگهل(ستم) ي بهكارهيناه، ئاشكرايه كه ستم ناتوانين غاريدات، بهلكو غاردان ئيشى مروقه يانيش ئازله كاتيك ههلدت، ئيمه بو ئهمه دهتوانين بلنين(ستم وهك مروف غاريدا).

ب- خوازه ي ژيرى(المجاز العقلي): برىتييه له گواستنهوى
كارى دهستهواژه بو واتاى خوازهيه. (أبو العدوس، 2007،
170).

له خوازه ي زمانيدا بهتمنها يهك وشه ماناى خوى دهگوريت، بو
نموونه وهك چوون بلنين(من پينووسم نيه بو خويندنهوى ئهم
پهرووكه)، مهيهست له پينووس، ئهو پينووسه نيه كه بهپاره
دهكرين، بهلكو مهيهستى سهرمكى له وشه ي پينووس
واته(خويندن)، واته من خويندنه نيه تاووكو ئهم پهرووكه
بخوينمهوه، ههروهها خوازه ي ژيرى برىتييه لهوى كه
دهستهواژهكه بهتهواوى لهرووى ماناوه درووست نيه و
مهيهستىكى ترى لهپشته، وهك چوون بلنين(بهردى سهرگرتن

3.1.4.5.1. وينه ي خوازه: خوازه يهكيكه له رهگهزه
گرنگهكانى روونبىژى خوازه برىتييه له(وشهيهكى بهكارهاتوو
بو غيرى ئهو واتاييه بو دانراوه)، (عبداللا، 2013،
174). ئهم رهگهزه بهو واتايه ديت كه وشهيهك به واتاى
راستهقينهكهيه وشهكه بهكار نايهت، بهلكو مانايهكى ترى له
پشته، ئهم جوهر رهگهزه به گشتى دابهشى دوو جوهر دهبيت،
برىتين له:

أ- خوازه ي زمانى(المجاز اللغوي): بهكارهينانى وشهيهكه كه
دووربيت له واتاى راستى خوى.

شرينه) لهم نمونهميدا رسته بهتموای مانای لیک نالوزه و مانابهکی تری له پشته، ئه مانابهش ئه ميه که چوڼ بلين سمير بگره، يانیش بلين با بينت فره بیت.

وینهی خوزاه - خوازه زماڼی	وینهی خوزاه - خوازه زماڼی	وینهی خوزاه - خوازه زماڼی
نمونهی يهکم: شيعری (چيروکا ناميهکي)	نمونهی دوهم: شيعری (جام و سيل)	نمونهی سنيهم: شيعری (ناس)
من خو هاقينه ناف مالا ته بو من ناميهکا عشق بنفيسه ئهم هر چارهکا وي دببم لال دبم. (ديوانی پيتي D، 2018، 107). روونکردنهوه: مهبستي شاعير له وشه (لال) نهوه نيبه که کاتيک يارمهکی دهينيت لال دهينيت، بهلکو مهبستي نهويه که کاتيک نهوي دهينيت ناتوانيت قسبکات و هيچ قسهی بو نايست و بي دمنگ دهينيت.	يهکم نويسي تری من چنی يهکم جاما شمراي من تي کر کي رهزي من سوت؟ کي جاما من دهرنشف کر؟ کي ئهف همی بياپانه، ب گهرويا من دا کر؟ (ديوانی پيتي G، 2021، 39). روونکردنهوه: مهبستي له وشه (بياپان) بياپان نيبه، بهلکو مهبستي شاعير له (شمراي) به، شاعير دمليت به يهکم چيني تری ئهمن جاميکی شمراي تيکرد و ناگام لهخو نهما، ئينجا شاعير دپتموه هوش خوی و دمليت کي رهزي مني سوتاند؟ و کي پيالهکمی سمر او زيرکرد؟ و دمليتمه کي ئهم هممو بياپانه که (مهبستي له شمراي) بهگرووی مندا کرد؟	ئهم روژي ناس دکهم ئهم هيف و ستيران ناس دکهم ئهم با و بهفر و باراني ناس دکهم ئهم دار و بالندا ناس دکهم ئهم گول و گيا ناس دکهم ل في باژيري من گلمک ناس هممه. (ديوانی پيتي H، 2024، 98). روونکردنهوه: لهم نمونهميدا شاعير دمليت (ل في باژيري) واته لهم شاره، واتا رهمهکهی برينيه له خلکی ناو شارهکه، چونکه که دملتي شار واته شقام و کولان و خانوو و زوی تر.... بهلام شاعير مهبستي له شقام و خانوو و ئهم شتانه نيبه، بهلکو مهبستي له خلکی ناو شارهکه به

وینهی خوزاه - خوازه زماڼی	وینهی خوزاه - خوازه زماڼی	وینهی خوزاه - خوازه زماڼی
نمونهی يهکم: شيعری (هوسا)	نمونهی دوهم: شيعری (من تو دقي)	نمونهی سنيهم: شيعری (دسر داچويهک)
هوسا پهری! ته ئهم هيلام روژا نهفينا من و خو ته نفا کر بهری بهلميت کانيبا هيفی و نوميدا ته شيلي کر بهری بزيت (ديوانی پيتي A، 2004، 83). روونکردنهوه: دياره که روژي خوشمويستی ناوا نابيت، بهلکو مهبستي شاعير برينيه له کوتاي هاتنی پيوندبیهکه + کانی هيوايهکان ناتوانن و مک ناو شيلي ببن، بهلکو مهبستي شاعير برينيه له تيکچوونی هيوايهکان پيش بيهک گهستن.	"من تو دقي" کوفريک نهبوو من کري ته هوسا زوی ئهم ماني من بري روژا حشرئ رانهبو بوو ته ئهم هاقينه ناف ناگري (ديوانی پيتي C، 2016، 125). روونکردنهوه: مهبستي شاعير نهوه نيبه که زماڼی نهو هاتوته برين، بهلکو مهبستي نهويه که هيچ بواي قسمر دنت پتم نهدا و به توندی له دژي من کار دانهوت هبوو.	- هو دژمنی خودی ئهمه چيروکا منه، بهری ئهم سمرئ ته بفرينم (ديوانی پيتي D، 2018، 139). روونکردنهوه: مهبستي لهم نمونهميدا فراندنی سمر نيبه، بهلکو مهبستي ليی کوشتن و مردنهکيتي.

دزمان چ دمگوزهرئ و چ هيه و چ نيبه، کهواته درکه ((په مهندي به ماناو هيه نهک وشه))، (خضر، 2011، 197). بهکارهينانی وینهی درکهی له زماڼی نه مهبديا بهتايهتي له زماڼی شيعريد ((زمانیکی هوالی نيبه، بهلکو زمانیکی هونرييه، و هر چمده رهمهندي زياتری تيداييت، ئهم زمانه جوانتر دهينيت))، (خويشتن دار - محمدی، 1394، 204). ئهم رهمزه پيمان دمليت که قسه و دهر برينهکانی ئيمه جگه له واتای سمر موهی مهبستي و نيازیکي تری شار او مهي لهگهله.

4.1.4.5.1. وینهی درکه: درکه برينيه له شار دهنوهی واتای راستهوخوی، و رهمگزي درکهی کوتا بهشه له زانستی روونيزی، درکه برينيه له ((دهر برينا دهستهوازه يان رستهيهکه کو مهرم پي واتايا يا وي يا دويره کو قشارتی و بهرميه))، (نازي، 2012، 87). و مک چوڼ بلين کهسنيک بلت (من هميشه چاوم کراويه) مهبستي لهم رسته ميدا نهوه نيبه که کهسنيک بلت من چاوم دناخهم و کراويه، بهلکو مهبستي له ميه که من هميشه ناگاداری جموجولهکانم و

وینهی درکه	وینهی درکه	وینهی درکه
نمونهی يهکم: شيعری (گورمکي قالا)	نمونهی دوهم: شيعری (سبه نمکه گري دايي!)	نمونهی سنيهم: شيعری (نهخشين شکهفتا چارستوين)
کوشتن و ترمي وي نه دانه في.	سبه.. دايي! هيشتا تاري..	دارمکا ته زفستانی بري هاقيني ل سيبهرا وي نهگيره

همتا مری چاځی وئ مال ری. وئ نه تهرمن وی دیتوو، نه گورا وی. دوما مری وسیه مک ل پاش خو هېلا: "گهر نمر مرم ب ره خ گورئ من څه جهی گورمکی پېلنه فال" (دیوانی پېتی H، ۲۰۲۴، ۳۳). روونکردنوهی مانا راسته قینه کهی درکه: وینهی درکمی بریتیه لهوهی که نم کسه داوا دهکات که نهگس من مردم، نهو کسهی که دیارییه نهگس بېنیانهوه، نهو له لای من بېژن.	بهری روژ بېته فی واری.. بهری هیلین فاللا بېن.. بهری پاله هشیار بېن.. من و سیدرائ ژفانه! (دیوانی پېتی A، ۲۰۰۴، ۲۵). روونکردنوهی مانا راسته قینه کهی درکه: نهم شیره نهو ماناییه درکمی دهگه بېتیت که بهری نهو له ژیاندا نامېتیت و دهریت، واته بهواتای مردن دیت نهم درکمی نهم شیره.	دارمکا ته زفستانې بری هاځینی بو سبېهر وئ نمکه گری! (دیوانی پېتی E، ۲۰۱۹، ۷۴). روونکردنوهی مانا راسته قینه کهی درکه: واتای درکمی بریتیه لهوهی که نهگس مروځ نېشه کی کرد، دهریت بیر له قوناغی دواي نهویش بکاتهوه. بهکوی گشتی نهم نمونه هملگری واتایه کی (په شیمانی)یه، له دواي نهجامدانی هس کاریک.
---	---	---

نهجام

سجادی، علاء الدین (۱۹۷۸)، خوشخوانی (گوزارمهاری). رهوانکاری.
جوانکاری)، به غدا، چاپخانه: مه عارف.
شورو، فزیل (۲۰۱۲)، دنگ له شیری کهریم دهشتیدا، هملیر،
چاپخانه حاجی هاشم.
عومر، ناسو (۲۰۰۹)، بهای نېستاتیه کهی شیر لای پیرمیرد و شېخ
نوری شېخ صالح و گوران، چاپی یکه، دهوک، چاپخانه: خانی.
عسی، هاوژین سلوه (۲۰۰۹)، بېتای وینهی هونهی له شیری شیرکو
بیکس دا، چاپی یکه، سلیمانی، چاپخانه: دزگای چاپ و
پخش سهردم.
عبداللأ، پ. ی. د. روژان نوری (۲۰۲۲)، میتافور له شیردا، چاپی
یکه، چاپخانه: چورچرا.
عبداللأ، د. نیدریس (۲۰۱۳)، کووانه کانی رهوانیژی، چاپی یکه،
هملیر، چاپخانه: مناره.
گردی، ژوان عبدالسه لام عزیز (۲۰۱۸)، شېواز له شیره کانی کامهران
موکری له ژیر روشنایی قوتاخانهی <<فیلونوجی لیو
شېنژهر>> دا، چاپی یکه، هملیر، چاپخانه: روشنیری.
مستفا، د. محمد فازل (۲۰۱۱)، دنگی پیرمیرد له بزووتنوهی شیری
نوی کوریدا، چاپی یکه، هملیر، چاپخانه: روژه لات.
محمود، د. نازاد نههم (۲۰۰۹)، بونیاي زمان له شیری هاوچرخ
کوریدا (۱۹۸۵-۲۰۰۵)، هملیر، چاپخانه: حاجی هاشم.
مه لازاده، دکتور ریوار محمد (۲۰۲۰)، تیوری نهمی، چاپی یکه،
ناومندی ناویر بو چاپ و بلاکردنوه.
نهیلی، نعمت الله حامد (۲۰۱۰)، دهرافک ژ رخنه (رخنه و فمکولین)، چاپ
نیک، دهوک، چاپخانه: هاوار.

2- په رتوکی عره بی:

ابو ديب، کمال (۱۹۸۴)، جدلیه الخفاء والتجلي- دراسة بنویه في الشعر،
الطبعة الثالثة، بیروت، الناشر: دار المعلم للملايين.
الجرجاني، عبدالقاهر بن عبدالرحمن بن محمد (۱۹۸۴)، قرأه و وعلق علیه:
أبو فهر محمود محمد شاکر، القاهرة، الناشر: مكتبة الخانجي.
دي لويس، سیسل (۱۹۸۲) الصورة الشعرية، ترجمة: د. احمد نصيف
الجنابي- مالك ميري- سلمان حسن ابراهيم، العراق، الناشر: دار
الرشيد.
زايد، د. علی عسری (۲۰۰۲)، عن بناء القصيدة العربية الحديثة، الطبعة
الرابعة، القاهرة، الناشر: مكتبة ابن سينا.
کوهن، جان (۱۹۸۶)، بنية اللغة الشعرية، ترجمة: محمد الوالي- محمد
العمری، الطبعة الاولى، المغرب، الناشر: دار توفال.
هلال، الدكتور محمد غنيمي (۱۹۹۷)، النقد الأدبي الحديث، القاهرة، الناشر:
دار نهضة مصر للطباعة والنشر والتوزيع.

۳- په رتوکی فارسی:

پرین، لارنس (۱۳۸۳)، درباره شعر، ترجمه: فاطمه راکعی، چاپ سوم،
ایران، کتابخانه: ملی.
رودمعنی، دکتر محمود فتوحی (۱۳۸۹)، بلاغت تصویر، چاپ دوم،
تهران، مرکز پخش: انتشارات سخن.

۴- په رتوکی نینگلیزی:

۱- شاعیر کاتیک وینهی هونهی دروستدهکات بهو واتایه
که نهم شاعیره لهجیاتی پېنووسی نیگارکش، پېنووسی به
نووک هملدیزتیریت و به وشه وینهی کهی هونهی بهرز
دروستدهکات.
۲- شاعیر بوی هیه له شیردا بهتیه یک وینه بهکار بېتیت،
و ههروه ها دهرتایت زیاتر له وینه یک بهکار بېتیت، هه مو
شاعیریک ناتوان بېنه شاعیر نهگس له بهکار هینانی وینهی
شیری دهست بالا نه بېت.
۳- شاعیر (مونهید تهیب) له ریگای بهکار هینانی وینه
جوړاو جوړمکانی شیری، جوهره ریکی نهمری به شیرمکانی
داوه، بهم شېویه جیاوازی نهووه لهگهل وینه کیشیک.
۴- سهنگی وینهی شیری نهو کاته بهدیار دهکویت که شیر
پویشتی به ورژاندنی دهرونی هیه، چونکه ورژاندنی
دهرون واته ههستکردنه به شتیک که نالوژی یان کاریگهری
تیتیدا دروست ده بېت.
۵- نهمرکی وینهی شیری له بواری نهدهیدا بریتیه له
دروستکردنی خپالیکې نهمی، که پراوپره له فکر و
لیدکانهوه و چوینتی به هونهی کردنی شیره که، نهم وینه هیش
به پیتی گورینی کات گورانکاری بهسهردا دیت.

لیستی سهرچاوهکان

1- په رتوکی کوردی:

نههمد، په خشان عملی (۲۰۰۹)، شېوازی شیری گوران، سلیمانی،
چاپخانه: رنج.
نههمد، صافییه محمد (۲۰۱۴)، شېوازی شیره کوردیه کانی پیربال
مه محمود، چاپی یکه، هملیر، چاپخانه: روژه لات.
نهمین، عبدالقادر محمد (۲۰۰۲)، وینهی شیری له ریبازی رومانسی
کوردی دا، سلیمانی، زنجیره کتیبی دزگای چاپ و پخش
سهردم.
بامهرنی، عبدالرحمن (۲۰۱۴)، تیکست و شروقه کرنین رخنه، چاپ
نیک، دهوک، چاپخانه پاریزگه ها دهوک.
بامهرنی، نهوژاد عبداللأ (۲۰۰۷)، نایدولوزیا د هوزانین (جگر خوین) ی
دا، چاپی نیک، دهوک، چاپخانه: خانی.
چملکی، مسعود بایسن (۲۰۱۲)، رولی هونه رین روونیزتی د چیکرنا
وینی هوزانی کوریدا، هملیر، چاپخانه: حاجی هاشم.
رهزا، نههمد (۲۰۰۷)، هونهی شیر نووسین، چاپی یکه، سلیمانی،
چاپخانه: دزگای ناومندی راگیندن.
رموف، د. لوقمان (۲۰۱۶)، دهقی شیری کوردی له روانگی
سیمولوزیه (۱۹۵۰-۱۹۷۵)، چاپخانه: حمیدی

الماستر، قسم اللغة الأدب العربي، كلية الآداب واللغات، جامعة 8 ماي 1945 قالمة.

محوي، رايح(2009)، الصورة الشعرية في ديوان الأمير أبي الربيع سليمان بن عبدالله الموحّد، مذكر لنيل شهادة الماجستير، قسم الأدب العربي، كلية الآداب و العلوم الإنسانية و الإجماعية، جامعة محمد خيضر بسكرة.

٧- تيزي دكتوراي كوردی:

احمد، ماريو ان حمه كيريم(٢٠٢٢)، بنياتي وینهی هونهری له شيعری(سالم)دا، تيزي دكتورا، بهشی كوردی، كوليژی زمان، زانگويا سلیمانی.

بامهرنی، نهزاد عبودللا حاجی(٢٠١٢)، نیستاتیکا جهی دهوزانا ههڤچهر خا كوردیدا ل دهفرا بادینان دنایفرا سالین ١٩٨٠-١٩٩٠ ههڤکولینهکا وهسفی شیکاری یه، ناما دكتورای، بهشی كوردی، كوليژی نادابی، زانگويا دهوك.

٨- تيزي دكتوراي نینگلیزی:

Burrows, Fiona Elizabeth(2012), Words of Shape and Shade: Synaesthesia in the poetry and Poetics of the Early Twentieth Century, degree of doctor of Philosophy, School of Social Sciences(English and Cultural Studies), University of Western Australia.

Fulkerson, Matthew(2010), The Sense of Touch, degree of Doctor, Department of Philosophy, University of Toronto.

٩- گوڤار به زمانی كوردی:

حمه، د. پمخشان سایی(٢٠٠٥)، رهنگانوهی نه‌نقال له هه‌لێزاردی چهند شيعریکی كوردستانی باشووردا، نه‌كادیمی كواری كوری زانباری كوردستان، ژماره(٣).

سالار، د. عبدالسلام(٢٠١٠)، سه‌مه‌ندری وینه‌ له‌گری دوو شيعری نه‌نومر قادر جافدا، گوڤاری زانگويا سلیمانی، بهشی(B) ژماره(٢٩).

سالح، تارق(٢٠١١)، مه‌حوی و فه‌نتازبای وینه‌ی هونهری شيعرمكانی، گوڤاری نووسهری نو، ژماره(٥٥).

عبودللا، كانیاو به‌كر- میره، نه‌محمد محمهد ره‌شید- فه‌ره‌ج، دیلان سه‌لام حمه(٢٠٢١)، وینه‌ی شيعری له‌ شيعرمكانی "سالم"دا، گوڤاری زانگويا گهرمیان، خولی(٨) ژماره(١).

عبودللا، كانیاو به‌كر- میره، نه‌محمد محمهد ره‌شید- فه‌ره‌ج، دیلان سه‌لام حمه(٢٠٢١)، وینه‌ی شيعری له‌ شيعرمكانی "سالم"دا، گوڤاری زانگويا گهرمیان، خولی(٨) ژماره(١).

عبودللا، كانیاو به‌كر- میره، نه‌محمد محمهد ره‌شید- فه‌ره‌ج، دیلان سه‌لام حمه(٢٠٢١)، وینه‌ی شيعری له‌ شيعرمكانی "سالم"دا، گوڤاری زانگويا گهرمیان، خولی(٨) ژماره(١).

كاك امين، حسين غازي(٢٠٢١)، شيعرمكانی (دلایه‌ قهرمداغی) له‌مژیر چمتری وینه‌دا، گوڤاری زانگويا سه‌لاحه‌دین بو زانسته مروڤايه‌تيه‌كان، به‌رگی(٢٥) ژماره(٢).

گهردی، سهردار نه‌حمه‌د(٢٠٠١)، لێكه‌چواندن و رۆلی له‌ دروست کردنی وینه‌ی هونهری له‌ شيعرمكانی(نه‌حمه‌د موختار به‌گی جاف)دا، گوڤاری زانگويا سلیمانی، ژماره(٥).

١٠- گوڤار به زمانی عهره‌بی:

الحربي، عبدالمحسن مطلق علي(2021)، دراسة في مفهوم الصورة الفنية، المجلة العلمية لكلية الآداب-جامعة أسبوط، العدد(78).

جزيني، الدكتور مهدي عابدي- عيسى، الدكتور علي صاحب- الجعياوي، جهاد نعيم(2023)، الصور الشعرية في قصائد أبي فراس الحمداني، مجلة الكلية الإسلامية الجامعة، العدد(71) الجزء(2).

ربيع، ايمان محمد- أبو العدوس، يوسف(2017)، الصورة اللونية في شعر ليلى أبو بكر: (ديوان خلف أسوار القيامة) نموذجاً- دراسات أدبية، مجلة الدراسات اللغوية والأدبية، العدد الثاني- السنة التاسعة.

١١- گوڤار به زمانی فارسی:

خویشتن دار، پریسا- محمدی، دکتر محمد حسین(١٣٩٤)، بررسی کنایه در شعر منوچهر آتشی از منظر زیباشناسی و نوآوری در کنایات، فصلنامه تخصصی سبک شناسی نظم و نثر فارسی(بهار ادب)، سال هشتم، شماره چهارم، شماره پیاپی ٣٠.

Hollander, John- Weber, Joanna(2001), Words for Images A Gallery of Poems, United States of America, Yale University Art Gallery.

٥- نامه‌ی ماستهر كوردی:

أحمد، هدی صديق(٢٠١٣)، بنياتي هونهری د هوزانين(عبدالرحمن مزوری)دا، ناما ماستهری، بهشی كوردی، فاكولتیا زانستين مروڤايه‌تي - سكولا نادابی، زانگويا دهوك.

نه‌بهورمحمان، حسين نوسمان(٢٠٠٧)، رۆلی(پارادوكس) د پينكه‌تا وینه‌ی هوزانندا(كرمانجیا سهری) وهك نموونه، ناما ماستهری، بهشی كوردی، كوليژی نادابی، زانگويا دهوك.

نه‌حمه‌د، گولمباغ حوسين(٢٠١٦)، نه‌زموونی شيعری كوردی رۆژ هه‌لاتی كوردستان كرمانجی ناوهر است(١٩٨٠-٢٠١٤)، نامه‌ی ماستهر، بهشی كوردی، كوليژی پهروره‌ده، زانگويا سه‌لاحه‌دین.

نه‌مين، عه‌تا عه‌لی(٢٠٢٢)، شيعری زيندان له‌ باشووری كوردستان(كرمانجی ناوهر است ١٩٢٠-١٩٧٠)، نامه‌ی ماستهر، بهشی كوردی، كوليژی پهروره‌ده، زانگويا گهرمیان.

عبدالله، ثريا احمد(٢٠٢٢)، نه‌زموونی شيعری جه‌لال مه‌له‌كشا، نامه‌ی ماستهر، بهشی كوردی، كوليژی پهروره‌ده، زانگويا چهرموو.

عوسمان، كه‌ژال عبودلقادر(٢٠١٥)، بنياتي شوین له‌شيعری هاوچهرخی كوردیدا، نامه‌ی ماستهر، بهشی كوردی، كوليژی زمان، زانگويا سه‌لاحه‌دین.

عه‌لی، فه‌رميدون عبودللا(٢٠٢٣)، رۆلی هیمما زمانیی و نازمانییه‌كان له‌ بونیادی وینه‌ کاریكاتیریه‌كاندا، نامه‌ی ماستهر، بهشی زمانی كوردی، كوليژی پهروره‌دهی به‌نهرمت، زانگويا سلیمانی.

عه‌لی، نارام عومهر(٢٠١٦)، شيعری بونه‌ له‌ نه‌ده‌بی كوردیدا(كرمانجی ناوهر است)١٩٤٥-١٩٤٥(از)، نامه‌ی ماستهر، بهشی كوردی، كوليژی زمان، زانگويا گهرمیان.

غازی، چنار صديق(٢٠٠٧)، ئاراستين ته‌كنیکی د شعرا نوی یا كوردی دا -ده‌فرا به‌ه‌دیان- به‌درخان سندی وهك نموونه، ناما ماستهری، بهشی كوردی، كوليژی ناداب، زانگويا دهوك.

كاك امين، حوسين غازي(٢٠٠٥)، نوێكرده‌ی شيعری كوردی له‌ سالی ١٩٣٢ تا كۆتایی ١٩٤٩ له‌ كوردستانی عیراقد، نامه‌ی ماستهر، بهشی زمانی كوردی، كوليژی پهروره‌دهی(نیین روشد)، زانگويا به‌غدا.

كاكل، هه‌لمه‌ت عوسمان(٢٠٠٩)، وینه‌ی هونهری له‌ شيعری(حه‌سیب قهرمداغی)دا، نامه‌ی ماستهر، بهشی كوردی، كوليژی زمان، زانگويا كۆیه.

محمه‌د، شاخموان فه‌ره‌اد(٢٠١٣)، كورتیله شيعر له‌ نه‌ده‌بی هاوچهرخی كوردیدا به‌نموونه‌ی ده‌قه‌كانی(قوبادی جه‌لیزاده، له‌تيف هه‌لمه‌ت، دلشاد عبودللا)، نامه‌ی ماستهر، بهشی كوردی، كوليژی زمان، زانگويا سه‌لاحه‌دین.

نصرالله، محمد عزيز(٢٠٢٢)، بالادستی نایدۆلۆژیا له‌ نه‌زموونی شيعری(له‌تيف هه‌لمه‌ت، عبودللا په‌شێو، ره‌فيق سابیر)دا، نامه‌ی ماستهر، بهشی كوردی، كوليژی زمان، زانگويا سلیمانی.

٦- نامه‌ی ماستهر عهره‌بی:

القطاوي، أسامة محمد مصطفى(2017)، الصورة الشعرية عند تميم البرغوثي، رسالة الماجستير، قسم اللغة العربية، كلية الآداب، جامعة الإسلامية بغزة.

بن سعدي، رقية- مقرب، سارة(2022)، الصورة الشعرية في ديوان "مداد من غيوم" لسعد بن عبدالله الغريبي، مذكر ماستر، قسم الآداب واللغة العربية، كلية الآداب واللغات، جامعة محمد خيضر بكسرة.

جنا، حسان- حلوات، عبدالله(٢٠١٧)، الصورة الشعرية عند ابن أب المزمري، مذكر لنيل شهادة الماجستير، قسم اللغة والأدب العربي، كلية الآداب واللغات، جامعة أحمد دراية- أدرار.

خضر، نوال علي عبدالرحمن(2011)، صورة السماء والأرض في القرآن الكريم(دراسة بلاغية)، رسالة الماجستير، قسم اللغة العربية، كلية الدراسات العليا، جامعة النجاح الوطنية في نابلس.

زكري، أحلام(2016)، الصورة الحسية في شعر "عيسى لحيلج"، مذكره لنيل شهادة الماستر، قسم الآداب و اللغة العربية، كلية الآداب واللغات، جامعة محمد خضير بكسرة.

لطرش، وداد(2017)، الصورة الشعرية في شعر عبد الحميد شكيل- ديوان "سنايل الرمل سنايل الحب" -نموذجاً، مذكره مقدمة لنيل شهادة

Imagination in Poetry, Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanities, University of Waikato, New Zealand, Vol.3 No.4.

Zheng, Xinning(2022), The Reproduction of Visual Pictures in Poetry Translation, English Language Teaching; Vol. 15, No. 4.

Zhu, Yang 杨铸(2016), Poetic Taste and Tasting Poetry, Continuities and Discontinuities in Chinese Literature, (Peking University, China), SV-3-19.

۱۳- فهرهنگ:

ئەسود، نەوزاد ئەحمەد(۲۰۱۵)، فەرھەنگی زاروومکانی ئەدەب و زانستە مرقایەتیەکان، چاپی یەکەم، تاران، بلاوکار: ناوەندی غەزەلنوس- بو چاپ و بلاوکردنەوه.

شرفکندی، عبدالرحمن(۱۳۶۹)، هەنبانەبۆرینە(فرهنگ کردی-فارسی) هه‌زار، تهران، چاپ اول.

نازئ، باقئ(۲۰۱۲)، فەرھەنگا تیرمینین وێژیی، دهوک، چاپخانه: چاپخانا هه‌وار.

سەرچاوه‌ی دیوانه‌کان:

پیتئ(A): تەیب، مۆنیه‌د(۲۰۰۴)، ستران و به‌فر و ناگر، چاپا سنیئ، دهوک، پەرتوو‌کخانا جزیری.

پیتئ(B): تەیب، مۆنیه‌د(۲۰۱۲)، پلنگ دهما برسی دبن... مرقف دهما تیردبن...، چاپا ئیکئ، دهوک، چاپخانه‌یا: خانی.

پیتئ(C): تەیب، مۆنیه‌د(۲۰۱۶)، نه‌با من سوار دکەت... نه‌ناخ من په‌یا دکەت، چاپا ئیکئ، ترکیا، چاپخانه‌یا: Matris.

پیتئ(D): تەیب، مۆنیه‌د(۲۰۱۸)، نه‌شەف تیرا خەوئین من دکەت، نه‌روژ تیرا خەمین من، دهوک، ده‌زگه‌هئ سپیریز.

پیتئ(E): تەیب، مۆنیه‌د(۲۰۱۹)، گه‌میه‌ک ل ناڤ بیابانی، چاپا ئیکئ، ایران، چاپخانا: رانمی.

پیتئ(F): تەیب، مۆنیه‌د(۲۰۲۰)، زه‌فیه‌کا سهرابی ئاف دای هه‌لامەت لی شین دبن، چاپا ئیکئ، ئیران، چاپخانا: رانمی.

پیتئ(G): تەیب، مۆنیه‌د(۲۰۲۱)، ده‌ستئ من به‌هئ قه‌لمئ من شین ما، چاپا ئیکئ، ئیران، چاپخانا: رانمی.

پیتئ(H): تەیب، مۆنیه‌د(۲۰۲۴)، چوار گه‌ورین برسی د فانوسه‌کا ژه‌نگی دا، چاپا ئیکئ، ئیران، چاپخانا: مەئین.

ذوالفقاری، محسن- امیدعلی، حجت‌اله(۱۳۹۲)، نمادپردازی در چند شاعر شعر نو و مقایسه آنها باهم، فصلنامه تخصصی سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی، شال ششم، شماره اول.

طهماسبی، دکتر فرهاد- صارمی، زهره(۱۳۹۲)، تحلیل و بررسی تصویر شعری و معرفی ساختار آن در شعر احمد شاملو، فصل‌نامه‌ی تخصصی تحلیل و نقد متون زبان و ادبیات فارسی، شماره ۱۶.

قاسمی، مالک- اسداللهی، خدابخش- محرمی، رامین(۱۴۰۰)، تحلیل صور بیانی در شعر فرانوی اکسیر، مطالعات زبان فارسی(شفای دل سابق)، سال چهارم، شماره هشتم.

کیا، علی قبادی- رحیمی، دکتر سید مهدی(۱۳۹۴)، سیری در استعاره و انواع آن در مهم‌ترین کتب بلاغی، مقاله‌های دهمین همایش بین‌المللی ترویج زبان و ادب فارسی، دانشگاه محقق اردبیلی، ۴-۶ شهریورماه.

گریوانی، سکینه- مقدم، فریده داوودی(۱۳۹۹)، واکاوی صور خیال و برخی شگردهای بلاغی در اشعار شاعران خراسان شمال(با تأکید بر مجموعه شعر «پرنده لای کاغذ زیتون») اثر اباصلت رضوانی)، پایگاه مجلات تخصصی نور، دوره(۲).

۱۲- گؤفار به زمانی نینگیزی:

Andreeva, Elena D.(2020), Poetic Imagery Transformations In Translation, European Proceedings Of Social And Behavioural Sciences Epsbs, E-Issn: 2357-1330.

Enoch, Jamie- Jones, Lee- Mcdonald, Leanne, 2020, (Thinking About Sight As A Sense), Optometry In Practice Empirical Research, Volume 21 Issue 3.

K., Urinbaev I.(2024), The Concept And Meaning Of Artistic Image In Fine Arts, Science And Innovation International Scientific Journal, Volume 3 Issue 5

Weston, Zubeyde Bayram- Sienz, Maria Andrade(2022), The senses 4: touch – physiology of the sensation and perception of touch, journal club use, Vol 119 Issue 1.

Zalipour, Arezou(2011), From Poetic Imagination to Imaging: Contemporary Notions of Poetic

الصور الفنية في أشعار مؤيد طيب

ملخص:

يحاول هذا البحث تعريف القارئ بالصورة الشعرية للشاعر الكردي المعاصر (مؤيد طيب) من حيث توظيفه للصور الشعرية وأنواع الصور التي جسدها في شعره. يتكون هذا البحث من عدة محاور بدأت أولاً بالتعريف بالصور الشعرية ثم تم عرض مصادر الصور الشعرية وأهميتها وأنواعها، ثم بعد ذلك تم عرض عدة صور شعرية، مثل: (صور الشعر الفردية، صور الشعر المركبة، صور الشعر العامة، الصور اللاصقة، الصور المتحركة، الصور البصرية، الصور السمعية، صور الشم، صور التدفق، الصور اللمسية، صور القياس، صور التمني، صور الرغبة، صور الإدراك). بالنسبة لكل من هذه الصور، يتم تقديم الجوانب النظرية أولاً، ثم تتم مناقشة الجوانب العملية لكل من هذه الصور، تُقدّم ثلاثة أمثلة من شعر شاعرنا. تُمثّل صورة الشعر فكرة الشاعر، وقد تُؤخذ هذه الفكرة من المجتمع، أو من حدث أو تجربة أو مشهد، للتعبير عن هذه المشاعر في الشعر، يحتاج الشاعر، مثل الرسام، إلى معرفة كيفية وضع هذه المشاعر في شكل أدبي، لقد نجح شاعرنا المختار (مؤيد طيب) في كيفية صياغة الصورة الشعرية، وكان له دور كبير في إيصال المشاعر والرسالة، إن الصورة الشعرية تعطي للمتلقى هوية الشاعر، ويسعى القراء إلى إيجاد استجاباتهم العاطفية الخاصة داخل القصيدة.

الكلمات الدالة: الصور الفنية، الصور الثابتة و المتحركة، صورة الحسية، صورة البلاغية.

ARTISTIC IMAGES IN THE POEMS OF MUAYYAD TAYEB

ABSTRACT:

This research attempts to introduce the poetic image of the contemporary Kurdish poet (Muayyad Tayeb) to the readers in terms of the use of poetic images and the types of images that he embodied in his poetry. This study consists of several sections which begins with an introduction to poetic imagery and then presents the origins, importance, and types of poetic imagery. After this, several poetic images are discussed such as, individual poetry images, composite poetry images, general poetry images, fixed images, moving images, images of sight, images of hearing, images of smell, images of taste, and images of touch. For each of these images, the theoretical aspects are presented first, then the practical aspects for each of these images were discussed. Three examples of our poet's poetry are given. Poetry images represent the poet's ideas. This idea can be taken from society, or from an event or an experience or a scene, the poet to express these feelings in poetry. As a painter, he needs to put this feeling into a literary form. Our chosen poet (Muayyad Tayeb) has succeeded in making poetic images into art. He has also had a broad contribution in conveying the emotions and the message, giving the recipients a poetic image of the poet's identity, and readers looking for answers to their own feelings in the poem.

KEYWORDS: Artistic Images, Still And Moving Images, Sensory Image, Rhetorical Image.